

BACHELOROPPGAVE

Tatt av skred

Finnes det merkbare holdnings- og/eller adferdsendringer hos frikjørere tatt av snøskred

Av

kandidatnummer
21 og 5

Friluftsliv 3. år
ID3-302
Desember 2009

Tatt av skred

*”finnes det merkbare holdnings- og/eller adferdsendringer
hos frikjørere tatt av snøskred”*

**Martin Otto Dragseth
Håvard Lytskjold Haukenes**

Bacheloroppgave i friluftsliv ID3-302

Sogndal, Desember 2009

Høgskulen i Sogn og Fjordane

Sammendrag

Frikjøring blir blant mange sett på som en ny aktivitet med en ny type adferd og nye holdninger innen skikjøringen. Omfanget av frikjøring har økt betraktelig de siste ti årene, og det er ingen tvil om at det nå er flere som står bratt på ski. Når det nå er flere som ferdes i upreparert bratt terreng betyr det også at det er flere som utsetter seg for faren snøskred. I denne oppgaven skal vi fokusere på nettopp snøskred. Men vi har valgt å legge snøens tekniske egenskaper på hyllen. Vi har i stedet fordypet oss i de menneskelige faktorene for å svare på oppgavens problemstilling: *finnes det merkbare adferds- og/eller holdningsendringer hos frikjørere tatt av snøskred.*

Vårt inntrykk er at forskning og teori som spesifikt omhandler holdnings- og/eller adferdsendringer blant skredtatte frikjørere er mangelfull og velger av den grunn å rette vårt fokus på mennesket i skredsituasjonen.

Metodevalget falt på kvalitativt intervju fordi fenomenet vi innhenter data om er kvalitativt og ikke egner seg for en kvantitativ undersøkelse. Det handler om adferds- og holdningsendringer før og etter en unik og sjelden hendelse – det å bli tatt av snøskred.

Gjennom analysen av intervjuene kom det frem at alle informantene var preget av snøskredulykken. I hvilken grad de var preget og hvor vidt intervjuobjektene har endret sine holdninger eller adferd var derimot forskjellig. Vi antar at ulikhetene kommer av skredulykkes forskjellige omfang og alvorlighetsgrad, og fordi informantene hadde vidt forskjellig erfaring og bakgrunn da ulykkene skjedde.

Å bli tatt av et snøskred eller oppleve at noen i vennekretsen blir tatt, er minner som henger igjen lenge. Det er plutselig ikke bare ”de andre” det kan skje med. Følelsen av at det kan hende med en selv, er ikke like fjern lenger. Ett fellestrekk ved våre skredtatte informanter er at de har blitt preget av snøskredet. Vi tror dette fellestrekket vil være gyldig for de fleste skredtatte. I hvilke grad en preges, kommer etter vår mening an på den subjektive opplevelsen av hendelsen.

”Fordi vinteren hører hjemme her nord, hører det med å være hjemme i vinterlandskapet. Det hører med til folkeskikken å kunne kle seg og kunne te seg. Det begynner allerede med leken i snøhaugene. Det fortsetter med leken på ski”

Nils Faarlund, skredkonferansen 1994

Innholdsfortegnelse

BEGREPSAVKLARING	6
1 INNLEDNING	7
2 TEORI	8
2.1 WERNER MUNTERS 3X3 FILTER-MODELL	8
2.2 MENNESKELIGE FAKTORER	8
2.2.1 Gruppen.....	10
Ansvarspulverisering.....	10
Pluralistisk uvitenhet.....	11
Gruppepolarisering.....	11
2.2.2 Holdninger.....	11
2.2.3 Vær.....	12
2.2.4 Risikovillighet.....	13
2.2.5 Kunnskap og ferdighet.....	14
2.2.6 Vaner og antagelser.....	14
2.2.7 Kvinner og Menn.....	14
2.3 TUR ETTER EVNE	15
2.4 OPPSUMMERING	15
3 METODE	16
3.1 VALG AV METODE	16
3.2 KVALITATIVT INTERVJU	17
3.3 UTVALG.....	18
3.4 INTERVJUET.....	18
3.4.1 Intervjuguide	19
3.5 VALIDITET, RELIABILITET OG FEILKILDER	23
4 RESULTATER OG DISKUSJON	24
4.1 VEILEDEREN, DEBUTANTEN OG DEN LOKALE HELTEN	24
4.2 STINE – VEILEDEREN.....	25
4.2.1 Skreddagen, en typisk tur?	25
4.2.2 Holdnings- og adferdsendringer	25
4.2.3 Veileder på godt og vondt	26
4.3 PÅL – DEBUTANTEN	27
4.3.1 Skreddagen, en typisk tur?	27
4.3.2 Holdnings- og adferdsendringer	28
4.3.3 Fra debutant til reflektert frikjører	28
4.4 GEIR – DEN LOKALE HELTEN	29
4.4.1 Skreddagen, en typisk tur?	29
4.4.2 Holdnings- og adferdsendringer	30
4.4.3 Den lokale helten består.....	30
4.5 FELLESTREKK.....	31
4.5.1 Holdninger og adferd – en og samme sak?	31
4.5.2 Kunnskap øker troen på egne ferdigheter	32
5 KONKLUSJON	33
LITTERATURLISTE	34

Vedlegg

Intervju av Stine, Pål og Geir

Begrepsavklaring

- Menneskelig faktor:** Begrepet brukes innen forskningen som en betegnelse på den delen av skredlære som har med menneskers holdninger, adferd og vurderingsevne å gjøre. All skredvurdering blir selvfølgelig et resultat av menneskelig vurdering.
- Filter-modell:** Modell til bruk for å minske risikoen ved ferdsel i bratt lende (mer enn 30 grader)
- Munters 3x3:** For en forklaring på de tekniske begrepene i Munters 3x3 filter-modell viser vi til Markus Landrøs (2007) bok ”Skredfare”.
- Frikjøring:** Skikjøring i terreng som ikke er preparert. Det kan være på topptur (se topptur) eller utenfor preparerte løyper i skianlegg. En *frikjører* bedriver selvfølgelig frikjøring.
- Pushe:** Begrep som brukes innad i frikjøringsmiljøet og andre miljøer. Betyr å prøve å gjøre noe som ligger helt oppunder grensen for hva man klarer. Man kan ”pushe” seg selv eller prøve å få andre til å ”pushe” på.
- Skredtatte:** Personer som har vært tatt av snøskred.
- Topptur:** Skikjøring i terreng som ikke er i tilknytning til et skianlegg. Man går opp og kjører på ski ned igjen av egen maskin.

1 Innledning

Frikjøring blir blant mange sett på som en ny aktivitet med en ny type adferd og nye holdninger innen skikjøringen. Mye av det som karakteriserer frikjøringen kan tilsynelatende knyttes til risiko, identitetsbygging og markedskrefter. Dette er ikke typiske trekk ved den nordiske skitradisjonen, hvor nøyksomhet og tur etter evne står sentralt. Om skiferdighetene har blitt bedre kan diskuteres, men det er ingen tvil om at det nå er flere som kjører bratt på ski. Ja, man kan se på omfanget av utstyr og antall sider på nett at dette er en aktivitet som fenger mange. Snøskred derimot er ikke spesielt fengende, men en alvorlig og viktig del av det å være frikjører.

Vi kan vel påstå at så å si alle som driver med frikjøring vet hva snøskred er. Hvilke holdninger og hvilken kunnskap frikjørere har om skred er derimot et mer komplekst spørsmål. Det vi vet er at i bratt lende (30 grader eller mer) forekommer det skredulykker. Frikjørere blir tatt av snøskred. Denne prosjektoppgaven skal baseres på dybdeintervjuer av tre frikjørere som har vært tatt av snøskred. Målet med intervjuene er å finne ut om de tre har endret sin adferd eller sine holdninger til skikjøring i bratt lende.

Problemstilling: finnes det merkbare holdings- og/eller adferdsendringer hos frikjørere tatt av snøskred?

Problemstillingen er valgt på grunnlag av vår interesse innen frikjøring og de aspekter som spiller inn i vurderingen av skredfare. Vi tenker da på alt i fra gruppepsykologi, kunnskaper innen skredvurdering, identitet og frikjøringens generelle karakteristika. Oppgaven skal ikke hovedsaklig fokusere på skred og skredvurderingens tekniske bit, men heller fokusere på de menneskelige faktorer. Vi tenker her på holdninger, normer og verdier hos de enkelte intervjuobjektene og i deres respektive skilmiljøer.

I arbeidet med denne prosjektoppgaven har vi fått inntrykk av at det ikke finnes betydelige mengder teori og forskning rundt vår problemstilling. Den menneskelige faktoren får mye oppmerksomhet i miljøet, men forskning som er gjort tallfester bare at det ofte er menneskelige feilvurderinger som forårsaker snøskredulykker. Den sier lite om hvorfor frikjørere, tross viten om at man ofte vurderer feil, allikevel overser de faresignalene naturen gir.

2 Teori

Dette kapittelet tar for seg litteratur vi anser som relevant for denne oppgaven. Litteraturen har vært bakgrunn for oppbygningen av oppgaven.

Først kommer en forklaring av Werner Munters 3x3 filter-modell, som ble brukt som utgangspunkt for intervjuguiden. Deretter følger et utvalg av de menneskelige faktorene som vi anser som vesentlige for å forklare våre informanternes adferd og holdninger. Visse faktorer kan knyttes direkte til de endringene vi ser hos informantene som Holdninger, Gruppen, Risikovillighet og Vaner og Antagelser, mens de resterende faktorene Vær, Kunnskap og Ferdighet og Kvinner og Menn, kan forklare typiske trekk ved skredulykkene. Den siste delen, Tur etter evne, skal gi leseren et innblikk i noen tradisjonelle holdninger til skredlære og skredvurdering. Her siteres noe av det Faarlund la frem på en skredkonferanse i 1995. Til slutt en kort oppsummering av all teorien.

2.1 Werner Munters 3x3 filter-modell

Sveitseren Werner Munter (1997) har utarbeidet en filter-modell for minimering av risiko ved skikjøring i bratt lende (mer enn 30 grader). Modellen tar utgangspunkt i at det er fire faktorer som er interessante å se på i vurderingen av snøskred: snø, vær, terreng og mennesket. Disse fire faktorene skal være utgangspunkt for vurderinger i tre faser av en tur: turplanlegging, områdevurdering og enkelthengvurdering (Landrø 2007).

I dette prosjektet har vi brukt Munters modell som et utgangspunkt for å få innsikt i våre informanternes holdninger til og adferd hva angår skredvurdering. Modellen er i utgangspunktet ment for bevisstgjøring rundt sentrale faktorer i skredvurdering. Den gir brukerne muligheten til å objektivisere observasjoner de gjør og dermed minske muligheten for menneskelig svikt. Vi har brukt modellen for å kartlegge våre informanternes vurderinger og rutiner på tur. Hvilke observasjoner gjorde de? Hvilke valg ble gjort, og var disse valgene riktige eller gale? Punktene i Munters modell har da vært til stor hjelp.

2.2 Menneskelige faktorer

”Skredulykker forårsakes i 90 prosent av tilfellene av offeret selv eller noen i offerets gruppe” (Landrø, 2007; 100). Med dette i tankene burde vel en større del av forskningen rundt skred og skredvurdering vært fokusert på den menneskelige faktoren. Noe finnes, spesielt i USA (sentrale navn: Bruce Tremper, Dale Atkins, Ian McCammon, Laura Adams). Men sammenlignet med for eksempel næringslivet, hvor den menneskelige faktoren blir analysert

til minste detalj for å oppnå høyest mulig profitt, blir dette for lite å regne. I tillegg viser den forskningen som er gjort at vi stort sett ikke klarer å ta valg basert på fakta. Vi er rett og slett for menneskelige og baserer stort sett våre valg for mye på følelser og antagelser (Tremper, 2001). Ja, menneskelige feil er helt avgjørende ved skredulykker. Markus Landrø deler mennesker som omkommer i skred inn i to grupper.

”Til den ene gruppen hører de som ikke engang er klar over at de beveger seg i skredfarlig terreng. Den andre gruppen består av dem som har varierende grad av skredkjennskap og enten undervurderer faren eller overvurderer sin evne til å håndtere den”

(Landrø, 2007; 84).

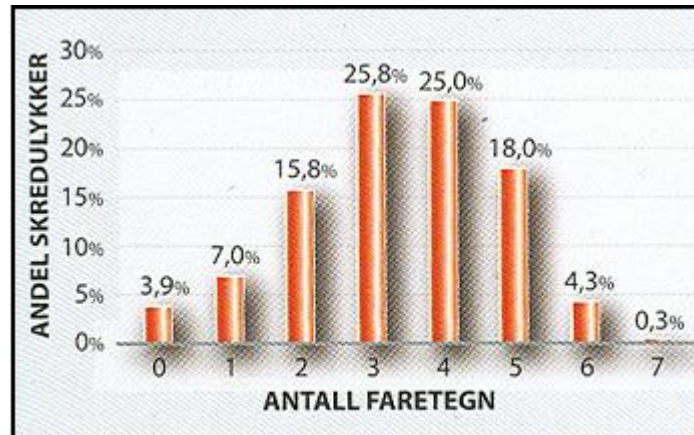
Blir vi mennesker virkelig så lett påvirket at vi ikke klarer å ta fornuftige valg basert på den kunnskapen vi sitter inne med? Skredexperten Dale Atkins tok affære, og undersøkte alle skredofrene som omkom på 1990 tallet. Atkins kom frem til at 73 % av ofrene i skredulykkene hadde noe, og mange hadde mye skredopplæring. Ut i fra funnene utarbeidet Atkins en modell som viser sammenhengen mellom skredopplæring og ferdigheter hos

SKREDOPPLÆRING	Viderekommen	0 %	0 %	40 %
	Noe	0 %	1 %	32 %
	Ingen	9 %	5 %	12 %
		FERDIGHETSNIVÅ		
		Nybegynner	Mellomtrinn	Viderekommen

Funnene i tabellen er fra 1990/91 til 1999/00.
(Atkins, 2000, i Landrø, 2007; 89)

toppturgåere i USA. Ut i fra modellen vises det at den høyeste dødsprosenten finnes blant skikjørerne som både er gode på ski og har mye skredkunnskaper. Grunnen til dette, mener Landrø, er at dyktige utøvere langt oftere befinner seg i skredfarlig terreng og dermed utsetter seg for større risiko.

Videre har en annen skred ekspert, Ian McCammon, analysert ”... over 700 ulykker med tanke på hvor mange tegn på fare det var. I over 73 % av ulykkene var det tre eller flere tydelige tegn på fare” (Landrø, 2007; 85).

(McCammon, i Landrø, 2007; 85)

Problemet er derfor ikke mangel på informasjon om terreng, vær eller snøforhold.

”Problemet ligger i hvordan vi forholder oss til denne informasjonen”. ”Analyser av ulykkesrapporter har avslørt en rekke faktorer som ofte leder til feilaktige antagelser, overvurdering av evnen til å håndtere situasjonen og ignorering av viktig informasjon”

(Landrø, 2007; 84).

Det er som sagt et stort antall faktorer som er med på å påvirke våre handlinger.

2.2.1 Gruppen

Som nevnt over forsøker enkelte å kartlegge hva det er som gjør at vi frikjørere gang på gang gjør feil valg og dermed utløser snøskred. Det som er helt sikkert er at naturen ikke prøver å lure oss eller på noen som helst måte går i mot oss mennesker. Det er vel heller vi mennesker som lurer oss selv og ikke klarer å sette fingeren på hva det er som går galt. Når man skal forsøke å få svar på disse spørsmålene kan det være lurt å ta et dykk inn i psykologiens verden.

Ansvarspulverisering

Som oftest er man ikke alene når man kjører bratt på ski, men man er deltager i en gruppe. *”Med gruppe forstår vi i sosialpsykologien som oftest to eller flere individer som har noe felles ...”* (Raaheim og Skår, 1997; 532). I utgangspunktet skulle man tro at en gruppe er

bedre rustet til å ta gode valg på tur enn ett enkelt individ alene. Dette fordi det er flere hoder som tenker. Da kan man også tenke seg til at jo flere hoder, jo bedre blir det. Men forskning innen psykologien har vist at det ofte er stikk motsatt. Hvis flere personer observerer ett og samme fenomen (for eksempel faresignaler i snøen når man er på tur) er det en tendens at man ikke gidder å foreta seg noe fordi ingen andre gjør det. Man har da et tilfelle av det man kaller *"ansvarspulverisering"* (Raaheim og Skår, 1997; 537). Fredson (1994) søker også å forklare dette: *"Når gruppestørrelsen øker, øker også graden av fare samtidig som vår oppfattelse av potensiell fare avtar"* (Landrø, 2007; 87).

Pluralistisk uvitenhet

"Pluralistisk uvitenhet" (Raaheim og Skår, 1997; 537) er et annet begrep fra psykologien som er interessant for oss. Det brukes om individer i en gruppe som legger andres reaksjoner på en sak til grunn for sin egen reaksjon. Man hører for eksempel ett drønn i snøen når man er på tur og blir usikker på hvordan man skal reagere. De andre i gruppa gjør ingen ting og man konkluderer derfor med at det ikke er så farlig. Hvis alle tolker hverandre på denne måten får vi et tilfelle av *"pluralistisk uvitenhet"* (Raaheim og Skår, 1997).

Gruppepolarisering

Med ovennevnte kan det høres ut som at frikjørere typisk er en gjeng med stille, usikre folk som ikke tør å si noe. Det er selvfølgelig ikke sannheten. I veldig mange situasjoner blir faresignalene diskutert og vurdert. Diskusjonen går da ofte ut på hvor stor risiko man er villig til å utsette seg for. Skal vi gå videre eller skal vi snu? Det interessante da er at forskning innen psykologien har vist at man ofte er mer villig til å utsette seg for risiko når man er deltager i en gruppe enn når man er alene. Noen forklarer dette med *"gruppepolarisering"* (Raaheim og Skår, 1997; 537). Det vil si at en gruppe får mer ekstreme meninger i en retning når en diskusjon har pågått en stund (Raaheim og Skår, 1997).

2.2.2 Holdninger

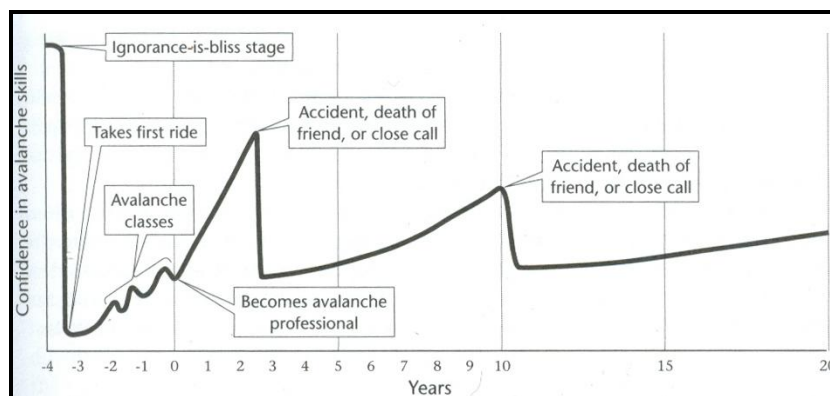
"Holdninger viser seg også praktisk nyttige. De gir retningslinjer ikke bare for hva vi skal tenke, men også for hva vi bør gjøre" (Raaheim og Skår, 1997; 548). Holdningene styrer tanker, følelser og de handlinger vi mennesker utfører. De er en del av vår identitet og gir uttrykk for hvem vi er. Hvordan en frikjører uttaler seg eller handler i skredutsatt terreng er et uttrykk for hans eller hennes holdninger (Raaheim og Skår, 1997).

”... personer som generelt er litt forsiktige av seg vil bruke ulike tegn på skredfare til å forsterke sin konservative tilnærming, vil det være motsatt for en person med en mer risikovillig innstilling. De samme tegn på skredfare vil avdramatiseres og evnen til å håndtere risikoen i mange tilfeller overvurderes”

(Landrø 2007: 86).

Det interessante for oss i dette prosjektet er hvordan holdninger dannes og hvordan gamle inngrodde holdninger kan endres. Holdninger dannes ved at man gjør seg erfaringer, tilegner seg ny kunnskap og innsikt og generelt ved at man opptrer i nye sosiale omgivelser (Raaheim og Skår, 1997). Naturligvis er det også slik holdninger endres. I utgangspunktet bør altså en person som har blitt tatt av et snøskred endre sine holdninger, i og med at det i de aller fleste tilfeller er en ny erfaring for vedkomne.

Den kanadiske snøskredspesialisten Clair Israelson (Tremper, 2007) har undersøkt troen på egne skredvurderinger blant folk som jobber i skredutsatt terreng. Hun observerte at etter tre år i arbeid var det typisk at de selv eller en i deres omgangskrets ble utsatt for en skredulykke. Troen på egne vurderinger falt da drastisk, men bygdes gradvis opp igjen over en periode på ti år. Det skremmende var at etter ti nye år skjedde det ofte en ny skredulykke. Dette viser at å

(Israelson i Tremper, 2007; 257)

endre holdningene våre over tid, kan synes vanskelig. I psykologien har undersøkelser vist at det kan virke enklere å endre folks adferd enn holdninger (Raaheim og Skår, 1997). Altså at den adferden man har, over tid gir en ett nytt perspektiv på ting og dermed endrer ens holdninger.

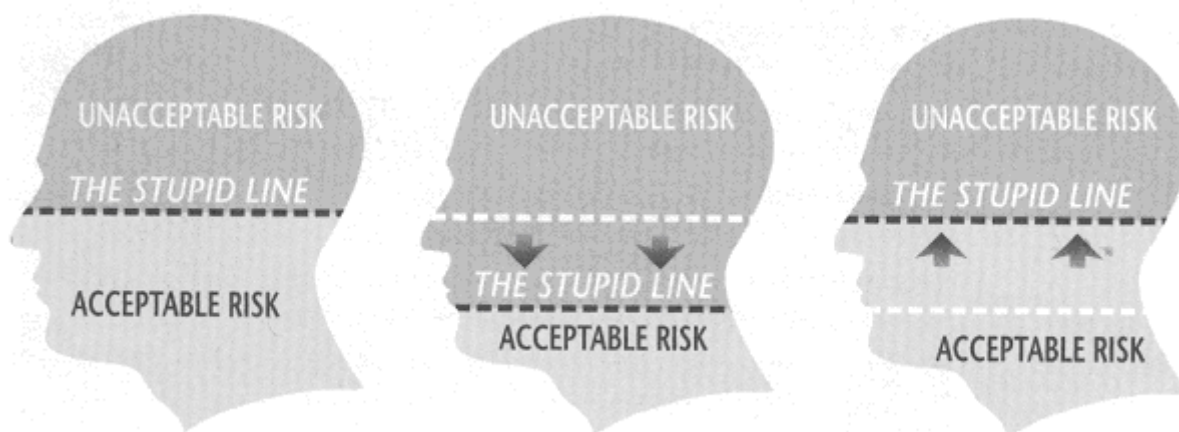
2.2.3 Vær

Været har stor betydning for hvordan vi mennesker oppfatter alvoret på tur. En nydelig solskinnsdag på fjellet forbinner de fleste med trygghet. Når uværet er over, solen skinner og

flere er ute på tur, kjennes det trygt. ”Denne sinnsstemningen kan føre til at vi oppfatter de tegn og signaler som naturen gir oss mindre alvorlige enn de egentlig er” (Landrø, 2007; 86). I motsatt tilfelle der en er på tur og det plutselig blåser opp til uvær, vil en ofte ty til raske og lite gjennomtenkte beslutninger fordi en vil hjem eller finne ly. I både pent vær og uvær kan altså vår vurderingsevne svekkes. Ulykker skjer ofte når vår mentale beredskap er redusert (Landrø, 2007).

2.2.4 Risikovillighet

Vi mennesker er ulike og anser fare og risiko forskjellig. ”The stupid line” (Tremper, 2007; 256) er et begrep som brukes innen vitenskapen. Begrepet blir, i overført betydning, definert som en usynlig linje i bevisstheten vår med den akseptable risikoen på den ene siden og den uakseptable risikoen på den andre siden. Vi har alle en grad av risiko som vi ikke bare tolererer, men også søker i alle deler av livet.

(Wilde, 1994, i Tremper, 2007; 256)

For å senke graden av risiko innen aktiviteten vi driver med eller arbeidet vi har, øker vi kunnskapen på det aktuelle området gjennom ulike kurs eller utdanning.	Paradokset er at etter endt kurs eller utdanning velger vi desto mer risikabel adferd for å opprettholde samme graden av risiko som før også kalt ”the risk homeostasis” (Tremper, 2007; 256).	Sluttresultatet er ingen nedgang i ulykker. Vi blir ganske enkelt for selvsikker på det vi gjør slik at adferden ikke samsvarer med den kunnskapen vi sitter inne med.

Uttrykket ”ung og dum” er et eksempel. Før en har erfart hva som er fornuftig og ikke, vil en i større grad ta risikofylte sjanser fordi en ikke vet bedre. Barry LePatner sier: ”Good

judgment comes from experience, and experience comes from bad judgment” (Tremper, 2007; 256). Den erfaringen vi opparbeider oss gjennom livet utformer altså den vi er og hvordan vi vurderer situasjoner. På den måten fungerer vår erfaringsbakgrunn, risikovillighet, dagens humør og selvinnsikt som et filter som igjen påvirker vurderingens pålitelighet. Denne filtreringen fører som regel til dårlige vurderinger og beslutninger (Landrø, 2007).

2.2.5 Kunnskap og ferdighet

Skikjøring er blitt en folkesport og det finnes et utall av skiheiser med diverse utfordringer for skientusiaster. Et problem er at skikjørernes skredkunnskaper ikke i like stor grad blir utfordret. Dermed dannes det et misforhold mellom skiferdigheter og den skredkunnskapen som behøves for å vurdere de bratte sidene som kjøres. Skikjørere med gode skiferdigheter har dermed en tendens til å overvurdere sin skredkunnskap i skredfarlig terreng, nettopp fordi de stoler så mye på egen skiferdighet (Tremper, 2007; 264).

2.2.6 Vaner og antagelser

”If you make decisions based on experience alone, the final exam sometimes comes before the lesson” (Dave McClung i Tremper, 2007; 259)

”I de fleste tilfeller tåler snødekket den tilleggbelastningen det blir utsatt for. Det fører til såkalt positiv forsterkning. Dersom man kjører ned et heng nok ganger i løpet av en vinter, vil man til slutt forledes til å tro at det ikke kan gå skred i dette hengen, men overbelaster man snødekket på rett tidspunkt, vil et skred løsne”

(Landrø, 2007; 88).

Denne problemstillingen må en ha med seg i underbevisstheten slik at ikke vurderingsevnen tilsløres av alle de vellykkede turene ned et heng – skredet tar ingen hensyn.

2.2.7 Kvinner og Menn

”Know the male yet keep to the female” (Lao-Tsu i Tremper, 2007; 262)

Bruce Tremper henviser til sin hjemlass i Utah, hvor de kvinnelige utøverne har utgjort over en tredjedel av skikjørerne siden 1980. Likevel er bare 6 prosent av de som dør i snøskred kvinner. Majoriteten av frikjørerne er menn og i de fleste tilfeller drar menn grensene hakket lenger enn kvinner. Som Tremper også skriver, er majoriteten av de omkomne i skred i Nord Amerika menn mellom 16 og 40 år.

Når det så er tilfelle har Ian McCammon videre undersøkt betydningen av kjønnsblandede grupper. Det viste seg da at menn var villig til å ta større risiko når det var kvinner til stede. McCammon konkluderer med at menn generelt, tror at hasardiøs og aggressiv adferd, gir større respekt og aksept hos kvinner (McCammon, 1994).

2.3 Tur etter evne

”Vi lærer om snøen ved å vasse i snøen, skli på snøen, lage snøballer av snøen, grave i snøen, gå på ski i denne hvite nedbøren som hører til her nord” (Faarlund, 1995; 81). Det kan på mange måter synes som om svaret på problemene rundt snøskredulykker har vært kjent for enkelte i lange tider. Nils Faarlunds foredrag på snøskredkonferansen i 1994 taler for at vi må erfare og kjenne snøen for å lære om den. Noe mer generelt kan dette sees som tur etter evne. Altså at man over tid og på sitt eget ferdighetsnivå må lære av og om den naturen man skal ferdes i. Mer tradisjonelt kaller man dette, *”erfaringslæring”* (Faarlund, 1995; 85). Faarlund konkluderer i sitt foredrag med at han ønsker velkommen ett tettere samarbeid mellom de som observerer og tallfester og de *”... som bruker deltagelse og erfaring som sin veg”* (Faarlund, 1995; 85) innen skredlære.

Brattkjøring og frikjøring generelt, har hatt en enorm utvikling siden denne konferansens dato. Men allikevel tyder mye på at tur etter evne og erfaringslæring ikke får stor nok plass innen skredlære. Vi vet at det er menneskelige feilvurderinger som hovedsakelig er grunnen til at vi gjør feil valg og blir tatt av snøskred. Men hvorfor klarer vi ikke gjøre de riktige valgene?

2.4 Oppsummering

Kapittelet består av tre hovedpunkter Werner Munters 3x3 filter modell, de menneskelige faktorene som er vesentlig for oppgaven og litt generelt om den norske ”tur etter evne” tradisjonen.

Munters modell er en skjematisk oversikt over de viktigste risikofaktorene: snø, vær, terreng og mennesket, ved kjøring i bratt lende. Den gir brukeren mulighet til å gjøre objektive vurderinger, gjennom tre faser av en tur: planlegging, område vurdering og enkelthengvurdering. Objektiviseringen minsker muligheten for menneskelige feil, som er den største ulykkesfaktoren.

De menneskelige faktorene som virker inn på vurderingsevnen og den endelige beslutningstakingen er mange og komplekse.

Alle mennesker innehar sin subjektive holdning som fører til en gitt adferd. Problemet er at vi mennesker ikke følger instinkter men stort sett påvirkes og dermed agerer ut ifra hvem vi er sammen med og de normer som er i miljøet. Denne påvirkningen er med på å forme våre holdninger gjennom den adferden vi foretar oss. Her er det, som nevnt, flere feller å gå i. Gruppen som vi stort sett er en del av på tur påvirker medlemmene indirekte på flere områder. Underveis på tur stoler vi mennesker ofte mer på majoriteten av gruppen enn oss selv (ansvarspulverisering). Når det så er tilfelle er det lett å forstå risikoen ved en stor gruppe på tur. Når faretegn overses fordi ingen andre gjør noe (pluralistisk uvitenhet) og beslutninger blir tatt mot det mer ekstreme enn hva den enkelte ville gjort (gruppepolarisering). Disse gruppeprosessene er naturlige for de fleste grupper, men utfallet blir selvsagt større ut i fra hva gruppen utfører – som en tur i skredterreng. I tillegg til de generelle gruppefaktorene kommer individuell påvirkning fra den enkelte som risikovillighet, kunnskap og ferdigheter, hvilke vaner og antakelser en har og hvor vidt gruppen består av kvinner og menn eller er ublandet. Andre faktorer er blant annet været. Været gir assosiasjoner enten positivt eller negativt som igjen fører til for raske og dårlige eller for slepphendte beslutninger.

På snøskredkonferansen i 1994 snakket Faarlund om erfaringslæringen som bygger på at man over tid og på sitt eget ferdighetsnivå må lære av og om den naturen man skal ferdes i. Problemet er bare at folk til stadighet overvurderer sine evner eller ferdigheter og tar valg basert på antakelser og ikke objektiv fakta.

3 Metode

”Metodene dreier seg om hvordan vi innhenter, organiserer og tolker informasjon” (Larsen, 2007; 17).

3.1 Valg av metode

Spørsmålet i vår problemstilling, om det er holdnings- eller adferdsendringer blant skredtatte frikjørere, er i utgangspunktet lite kvantifiserbart. Vi har gjennom vårt arbeid erfart at antallet personer som er blitt delvis eller helt begravd av snøskred er relativt få. Å finne sammenlignbare holdnings- og adferdsendringer som kunne danne utgangspunkt for generalisering blant disse ville derfor blitt vanskelig. Derfor er det naturlig å bruke en

kvalitativ metode for dette prosjektet, og vi har valgt det kvalitative intervjuet som utgangspunkt.

3.2 Kvalitativt intervju

Gjennom valg av kvalitativt intervju får vi muligheten til å skape nærhet og forståelse til de vi intervjuer. Vi kan spørre mer utdypende om holdnings- og adferdsendringer hos de aktuelle intervjukandidatene og dermed få mer opplysninger om den informasjonen vi ønsker (Larsen, 2007). I vårt tilfelle er det ønskelig å få kjennskap til informantenes egen forståelse av de erfaringene og opplevelsene de har fra før og etter skredulykken. Dette får vi muligheten til gjennom kvalitative intervjuer (Thagaard, 2003). Allikevel er det viktig å være bevisst på at det informantene forteller oss er deres egen forståelse av tidligere hendelser og nødvendigvis ikke en tro gjenfortelling av sannheten. Man snakker da om en konstruktivistisk gjenfortelling av hendelser (Thagaard, 2003). Dette er for oss både positivt og negativt. Positivt i den forstand at det er informantenes egne opplevelse av turene som i stor grad vil styre dem mot eventuelle holdnings- og adferdsendringer. Deres opplevelse av situasjonen er med andre ord helt essensiell for oss. Negativt i den forstand at de bevisst kan gjenfortelle hendelser uriktig for å sette seg selv i et bedre lys.

I arbeidet med å samle inn data gjennom kvalitative intervjuer er det viktig at vi også er bevisste vår egen posisjon. Vi er begge aktive frikjørere som er interessert i skredlære og frikjøring som fenomen. Dette gjør at vi bør ha gode forutsetninger for å kunne forstå og tolke dataene informantene gir oss på en tilfredsstillende måte. Allikevel er det viktig å ha en viss kjennskap til teorier som omhandler samhandling med andre mennesker og hvordan vi tolker og forstår hverandre. Hermeneutikk er en slik teori (Thagaard, 2003).

”En hermeneutisk tilnærming legger vekt på at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at fenomener kan tolkes på flere nivåer. Hermeneutikken bygger på prinsippet om at mening bare kan forstås i lys av den sammenheng det vi studerer er en del av. Vi forstår delene i lys av sannheten”

(Thagaard, 2003; 37).

I vårt arbeid med å forstå dataene vi samler inn må vi med andre ord legge stor vekt på tolkningene våre. I dette tolkningsarbeidet vil det bli snakk om en dobbelt hermeneutikk (Thagaard, 2003). Det vil si at det vi tolker allerede er tolket av informanten i forkant av intervjuet. Avstanden til de reelle hendelsene kan derfor bli stor. Men i og med at vårt

referansegrunnlag til de begrepene som brukes sannsynligvis er nokså like bør resultatet bli tilfredsstillende.

3.3 Utvalg

Vi begynte tidlig i prosessen å tenke på hvem vi skulle intervju og hvilke kvalifikasjoner disse personene skulle ha. Diskusjonen gikk hovedsakelig på om vi skulle forsøke å oppsøke personer som hadde blitt helt begravd av et snøskred eller ikke. Vi forsto ganske fort at det vanskelig lot seg gjøre innenfor de tidsrammene som var satt, å oppsøke personer som hadde blitt helt begravd. Vi endte derfor med å definere utvalget til å bestå av tre personer som hadde blitt tatt av snøskred, uavhengig av alvorlighetsgrad.

For å få tak i informantene tok vi kontakt med folk som er mye involvert i skredlære og skredstatistikk. Vi håpet da at snøballmetoden ville hjelpe oss. Det vil si at en person vi får kontakt med som er tatt av skred sannsynligvis kjenner andre i samme situasjon osv. Men det viste seg at dette ikke kom til å skje og vi ble nødt til å starte helt på bar bakke i letingen etter alle informantene.

I vårt utvalg har vi tre personer med de egenskapene vi søker. Vi mener at dette er tilstrekkelig i forhold til den problemstillingen vi arbeider med innenfor de tidsrammene som er satt. Eventuelle holdnings- og adferdsendringer hos våre informanter vil ikke kunne si noe generelt om alle frikjørere, men heller beskrive hver enkelt informant spesielt. Informantene vil muligens ikke selv engang klare å sette fingeren på eventuelle endringer de har foretatt seg. Dette fordi de ikke vet om dagens situasjon ville vært annerledes uten skredulykken som et faktum. De resultatene vi kommer fram til vil i større grad kunne brukes til å forstå, heller enn å konkludere med, hva som får frikjørere til å ta de valgene de tar.

3.4 Intervjuet

Hovedformålet med våre intervjuer var at vi skulle søke informasjon som kunne hjelpe oss å svare på vår problemstilling.

I arbeidet med intervjuguiden var det viktig for oss å utforme spørsmål som åpnet for at informantene kunne prate fritt samtidig med at spørsmålene ble besvart. Derfor ønsket vi en viss struktur i intervjuet slik at vi i ettertid fikk muligheten til å spore eventuelle holdnings- og adferdsendringer hos de enkelte (Thagaard, 2003). Vi delte derfor intervjuguiden inn kronologisk i fire deler: før skredet, skredulykken, i etterkant av skredet og i dag. I forhold til

problemstillingen var det de to delene som omhandlet skreddagen og situasjonen i dag som var mest interessante. Perioden før skredet valgte vi å ha med for å få innblikk i miljøet kandidatene var en del av. Her var vi var interessert i hvilke normer og verdier som ble verdsatt innad i miljøene. Del nummer tre som omhandlet tiden rett etter skredet hadde vi med for å se om det var umiddelbare holdnings- eller adferdsendringer hos kandidatene. Hvis det var umiddelbare endringer, kunne vi se om de forsvant etter hvert som ettervirkningene av skredulykken forsvant. På den måten fikk vi innsikt i kandidatenes adferd- og holdningsutvikling fra før skredet og frem til i dag. For å kartlegge selve skreddagen og i dag, benyttet vi oss av Munters 3x3 filter-modell. Munters modell er en detaljert guide til bruk ved frikjøring i bratt lende. Modellen tar for seg det essensielle ved skredvurdering i tre forskjellige faser: planlegging, områdevurdering og enkelthengvurdering.

Spørsmålene i intervjuguiden var åpne. Dette fordi vi ønsket at informantene selv skulle velge ut hva de ville prate om innenfor de forskjellige temaene. Ved å stille spørsmålene på denne måten var vår intensjon å få fram deres verdier og holdninger til frikjøring. Under hvert enkelt spørsmål hadde vi allikevel listet opp en del punkter som vi ville ha svar på. Disse var utgangspunktet for våre oppfølgingsspørsmål.

3.4.1 Intervjuguide

Intervjuguide

Bacheloroppgave ”*holdninger og adferdsendringer blant skredtatte*”.

Håvard Lytskjold Haukenes og Martin Otto Dragseth.

Vi informerer

- Vi vil undersøke eventuelle holdning og adferdsendringer blant frikjørere som er blitt tatt av skred.
- Vi foretar et kvalitativt intervju av tre frikjørere.
- Du står helt fritt til å svare eller ikke.
- Intervjuet blir slettet når oppgaven er ferdigskrevet og din identitet vil være anonym.
- Den enkelte kan trekke seg fra undersøkelsen helt frem til oppgaven er levert.

Introduksjonsspørsmål

Bakgrunnsinformasjon om informanten. (Føres på skjema, siste spørsmål transkriberes*).

- Alder.

- Yrke.
- Bosted.
- Når begynte du med frikjøring (årstall)?
- Hvor ofte driver du med frikjøring (dager pr år, de siste årene)?
- Kjører du telemark eller alpint?
- Hva mener du karakteriserer en god frikjører? (informantens idealer*)

Forkant av skredet

Vi er interessert i om informanten hadde en naturlig progresjon (tur etter evne), eller var del av et ”pushe grensene” miljø.

Hvordan vil du beskrive skilmiljøet du var i, året du ble tatt av skred?

- Pushe grensene miljø vs tur etter evne
- Bratthet
- Var du ny i ”gamet”

Skred-dagen

Var skred-dagen en typisk tur? (Et kort svar)

Kan du gi en konkret beskrivelse av skred-dagen? Her vil vi gå systematisk frem.

(se 3x3 filter)

- Gode vaner (gruppetest av s/m, snøprofil, bruk av objektive vurderingssjema)
- Hvilket utstyr var i sekken: s/m, søkestang, spade, biuvaksekk og førstehjelpsutstyr.
- Redningen (hvor lenge begravd, gruppens reaksjon)
- Skadeomfang
- Reaksjoner/følelser samme dag (hva gjorde du)
- Møte med gjengen
- Følte du at ditt liv var i fare

Etterkant av skredet

Hvordan vil du beskrive din opplevelse av din første tur etter skredet?

- Hvor lang tid etter skredet var dette?
- Glede/redsel vs alt som før?

Var det endringer i holding og adferden din/deres på turene umiddelbart etter skredet?

(spørsmål dersom lengre tid mellom i dag og skredet)

- Turplanlegging før turen
- Vaner (gruppetest av s/m, snøprofil, bruk av objektive vurderingssjema, innkjøp av nytt utstyr)
- Områdevurdering og enkelthengvurdering underveis på turen
- Utstyr i sekken: s/m, søkestang, spade, biuvaksekk og førstehjelpsutstyr.

I dag

Kan du beskrive din siste tur? Vi skal gå systematisk frem som ved skred-dagen.

(se 3x3 filter)

- Gode vaner (gruppetest av s/m, snøprofil, bruk av objektive vurderingssjema)
- Hvilket utstyr er i sekken: s/m, søkestang, spade, biuvaksekk og førstehjelpsutstyr.

Hva har skredet gjort med deg som frikjører?

- Hva er det med frikjøringen som gir deg glede nå?
- Hvor lang tid tok det etter skredet før du ble trygg?

Er det konkrete adferdsendringer hos deg/dere i dag?

- Gode vaner (gruppetest av s/m, snøprofil, bruk av objektive vurderingssjema)
- Tiltak (skredkurs)
- I forhold til punktene i 3x3 filter

Har ditt syn på hva som er en god frikjører endret seg fra før til etter skredet?

- Ja/nei
- Hvis ja: på hvilke områder har du endret syn på hva som er en god frikjører?
- Kan du gi noen konkrete eksempler på hva du mener?

For hver del: Informanten forteller sin historie. Vi krysser ut punkter i modellen og følger opp med de punktene som mangler. Dersom informanten hopper ”i tid” bringer vi han raskt tilbake der vi var.

Del 1	Vær og snøforhold 1.1	Terreng 1.2	Mennesket 1.3
Turplanlegging	• Værmelding • Vær og snøinformasjon som innhentes lokalt	• Kart • Bratthetsmåler • Førerverk • Litteratur • Lokalkjennskap • Vegetasjon • Underlag	• Gruppestørrelse • Refleksjon over motivasjon og ansvarsforhold • Forstyrrende faktorer (glemt s/m og lignende, en ”pusher”)
Del 2	Vær og snøforhold 2.1	Terreng 2.2	Mennesket 2.3
Område vurdering	• Snødybde • Nysnø • Vindtegn • Temperatur endringer • Alarmtegn • lokalkjennskap	• vurdering av terrenget på avstand • kikkert • lokalkjennskap	• stemning i gruppen • andre på tur i området • prestasjonspress • konkurranse med andre • motivasjon • (Kjøreavstand)
Del 3	Vær og snøforhold 3.1	Terreng 3.2	Mennesket 3.3
Enkelt heng vurdering	• Overprøving av filter 1 og 2 • Hva er annerledes enn vi trodde • Vindtegn: le eller lo	• Bratthetsmåling • Hengretning • Høyde over hav • Terrengform • Sikt	• Hvor mange mennesker i henget • Konsekvenstenkning • Press fra andre • Motivasjon • (Kjøreavstand)

(Munter, 1999 i Landrø, 2007; 103)

3.5 Validitet, reliabilitet og feilkilder

Helt i fra starten av jobbet vi for at de dataene vi har samlet inn skulle ha en viss kvalitet og relevans. For å oppnå dette måtte vi vende blikket mot metodelærens normer og regler.

For at våre resultater skulle ha gyldighet(validitet) måtte vi klare å søke den informasjonen vi hadde til intensjon å søke. Skulle vi oppnå dette måtte vi forsøke å benytte oss av pålitelige fremgangsmåter(reliabilitet). Nøyaktighet i intervjusituasjonen og i bearbeidingen av dataene var da nødvendig. Som nevnt ovenfor forsøkte vi gjennom punkter i intervjuguiden å få så konkrete svar som mulig. Dette gjorde at vi til en viss grad fikk kategorisert svarene til de enkelte og dermed fikk mer oversikt i analysearbeidet.

For å validere intervjuguiden gjennomførte vi et pilotintervju av en person med de samme kvalifikasjonene som våre tre hovedkandidater. Etter dette intervjuet luket vi ut spørsmål med liten relevans og fokuserte mer på de som var direkte knyttet til problemstillingen. I første utkastet var intervjuguiden delt inn i fire tidsperioder: før skredet, skreddagen, i etterkant og i dag. Munters 3x3 filter-modell ble brukt for å kartlegge alle de fire periodene. Under pilotintervjuet oppdaget vi at informanten gjentok seg selv mye. Vi ønsket at svarene skulle være mer konkret knyttet til problemstillingen. Dermed bestemte vi oss for at spørsmålene fra skreddagen skulle være utgangspunkt for holdninger og adferd i forkant av skredet. Vi valgte derfor, som nevnt ovenfor, å bruke 3x3 modellen som utgangspunkt kun for spørsmålene om skreddagen og i dag. Metodelæren sier at enkelthendelser som peker seg ut fra normalen vil erindres bedre enn hendelser som ikke utpeker seg. Vi unngikk da en feilkilde kalt ”recall bias eller erindringsfeil”, altså at gjenfortelling av hendelser fra langt tilbake i tid er vanskelig å huske detaljert dersom hendelsen ikke utpeker seg på noen måte (Thelle, 1998; 90- 91). Dette metodiske grepet gjorde at vi fikk detaljerte beskrivelser av hendelsesforløpet frem til skredet og dermed en solid referanseramme for eventuell holdningsendring etter skredet.

Intervjuene ble gjennomført via telefon noe som begrenset nærheten til kandidatene og muligheten til å lese deres kroppsspråk gjennom samtalen. Det ideelle ville selvsagt vært deltagende observasjon i tillegg til et intervju ansikt til ansikt. Vi hadde da fått muligheten til å observere de enkelte ute i elementet og pratet med dem underveis. I og med at skisesongen enda ikke er fullt i gang og at det hadde vært en mer tidkrevende prosess fikk vi ikke muligheten til å benytte oss av denne metoden.

Spørsmålet: *"Følte du at ditt liv var i fare"*, som indikerer informantenes subjektive følelse av fare på ulykkesdagen, ble ikke gjennomført på informant 1. Vi fikk derfor tilsendt svaret på sms i etterkant.

4 Resultater og diskusjon

Vi skal i dette kapitlet diskutere og analysere de dataene vi har samlet inn gjennom våre tre dybdeintervjuer. Dataene skal sees i sammenheng med vår problemstilling og den teorien vi har valgt ut. Vi har valgt å først analysere de tre intervjuene separat, for så å se på de likhetstrekkene som finnes. Det blir ikke en systematisk gjennomgang av alle spørsmålene i intervjuguiden. Vi har fokusert på de holdnings- og adferdsendringene som kunne spores.

4.1 Veilederen, debutanten og den lokale helten

Veilederen, eller Stine som vi velger å kalle henne, er en 30 år gammel friluftslivsveileder med mye kunnskap og erfaring innen skred og skredvurdering. Stine har gitt oss inntrykket av at hun er en frikjører som reflekterer mye over sin egen rolle som deltager av en gruppe på tur. Skredhendelsen skjedde for fire år siden da hun var på tur med seks andre. Alle hadde gode skredkunnskaper. På spørsmålet om hennes liv var i fare, kommer det frem at det ikke var en veldig dramatisk hendelse. Men Stine gir uttrykk for at det helt klart har preget henne i etterkant.

Debutanten, Pål, er 26 år gammel. Kallenavnet "Debutanten" kan gi inntrykket at han er en nybakt frikjører. Men sannheten er at han heller var en debutant den gangen han ble tatt av snøskred. Han var da i alpene og stod på ski sammen med en kamerat som etter det Pål sier var mer erfaren enn ham. Det er nå åtte år siden, og Pål er en annen frikjører i dag enn han var den gang. På spørsmålet om hans liv var i fare svarer han: *"... jeg var ganske redd for hvor dette skulle ende"*. Det er helt klart at Pål opplevde hendelsen som alvorlig der og da.

Den lokale helten, Geir, har vokst opp midt mellom steile topper i Sogn og fjorande. En stor del av hans identitet knyttes tilsynelatende til disse områdene. Her har han stått mye på ski og han gir inntrykk av å være dreven. Skredet Geir ble tatt av ble utløst i et 40-grader bratt terreng. På spørsmålet om hans liv var i fare svarer han: *"Ja..absolutt"*, som gir en tydelig indikasjon på alvor i situasjonen. Han var på tur med to andre, der den ene snudde og kjørte en annen vei ned. Det er nå to år siden.

4.2 Stine – Veilederen

4.2.1 Skreddagen, en typisk tur?

På spørsmål om skreddagen var en typisk tur svarer Stine: ”*Ja, på en måte*”. Hun var noe tvilende i dette svaret. Det kan synes ut i fra helhetsinntrykket at hun prøver å få fram at utgangspunktet for turen var typisk, men at det var visse faktorer som i kombinasjon var uheldige denne dagen: ”*ja vi var vel faktisk syv stykker*”, ”*Noen av oss hadde ikke vært i området før så vi skulle liksom vise en ny plass. Vi var gira på det, og de var der på besøk akkurat da sant, så vi var påvirket av det*”, ”*Da var jo jeg 26 år og jente og var på tur med masse store tøffe gutter...*”. Ut i fra skredteorien vet vi at i 90 prosent av skredulykker forårsakes ulykken av skredofferet selv eller en i offerets gruppe (Landrø 2007; 100). De eksemplene Stine nevner går på den menneskelige faktor og er også lett gjenkjennelige i Munters (1997) 3X3 filter-modell i kolonnen om mennesket. Måten hun ordlegger seg gir inntrykk av at hun hadde kjennskap til denne teorien. Videre trekker hun fram gruppen også som hovedforklaring på hvorfor det gikk galt den dagen hun ble tatt av snøskred. Hun beskriver gruppen som meget kompetent, men bruker begrepet ”*saueflokkmentalitet*” på samme måte som Bruce Tremper (2001) gjør i sin bok ”*Staying alive in avalanche terrain*”.

Stine opplevde ikke skredhendelsen som veldig alvorlig og i etterkant ser det ut til at hun har vært preget av ettertanke og refleksjon. Noen sterk redsel gir hun ikke uttrykk for å ha hatt. Men med den selvinnsikten og kunnskapen Stine har vist, kan vi anta at til tross for en ikke veldig alvorlig episode, velger hun likevel å gå i seg selv for å se hva hun kan lære ut av hendelsen. Fordi hun vet hva utfallet kunne ha blitt.

4.2.2 Holdnings- og adferdsendringer

Førsteintrykket ved analyseringen av Intervjuet med Stine sier oss at hun ikke hadde endret holdningene og adferden sin i stor grad. Hun hadde tilsynelatende mye kunnskaper om skredvurdering allerede i forkant av skredet. På spørsmålet om hva skredet konkret har gjort med henne som frikjører svarer hun:

”Jeg har blitt mer bevisst, eh...mer tydelig. På hvilken måte? I forhold til avgjørelser og i forhold til å ta ting seriøst. ... Og veldig i forhold til det der med gruppe, og at man kan ta ordet i gruppen, at man ikke overlater til andre da, eller at man trur at hvis ingen andre sier no så sier ikke jeg no.”

Denne bevisstheten rundt feilene som ble gjort er et tegn på at hun sannsynligvis har endret sine holdninger hva gjelder hennes egen rolle i en gruppe. Hun har blitt bevisst på det man i psykologien kaller ”ansvarspulverisering” (Raaheim og Skår, 1997; 537), at man i en gruppe observerer de samme faresignalene, men ikke foretar seg noe fordi ingen andre gjør det.

Sitatene over gir uttrykk for hvilke holdninger Stine har i dag. Om disse holdningene har ført til endring i hennes adferd er interessant. På spørsmål om hvilke forholdsregler hun tar på turer i dag viser hun at hun kan faget godt og at hun fokuserer på å gjøre riktige valg. Det som er interessant er at hun til stadighet presiserer viktigheten av og faktisk stå fram å gjøre noe konkret på tur: ”... og tusle av gårde også vurdere kontinuerlig hele veien.” Dette kommer i kontrast til skreddagen hvor det var veldig tydelig at det ble gjort for lite vurderinger underveis. Det kan se ut til at hun har endret sine holdninger og at disse har ført til endret adferd. To sitater forsterker dette: ” *Nei, man eh.. prøver kanskje å ikke være så mange i lag da.* ”, ” *... man lærer seg å si i fra da. Stole på egen kunnskap hvis man kan si det sånn.* ”

4.2.3 Veileder på godt og vondt

At Stine har blitt mer bevisst på sin egen rolle som deltager av en gruppe kommer klart frem. Hun gir uttrykk for at noe av det viktigste man kan gjøre er å være aktiv i vurderingsarbeidet og tørre å ta ordet i en gruppe. Når det gjelder Stine som person, beskriver hun seg selv som en defensiv skikjører som tar veldig lite sjanser. Hun sier også at hun mener de aller fleste har det ganske ålreit på ski under 30 grader. Dette er uttrykk for holdninger som er positive å ha som frikjører.

At Stine er kvinne og ikke mann kan vi heller ikke stikke under stol, i alle fall ikke hvis vi skal tro Bruce Tremper (2007) og Ian McCammon (2004). De viser at grupper bestående av en miks mellom kvinner og menn har en tendens til å utsette seg for mer risiko (McCammon, 2004). Det kan virke som mennene vil ”tøffe” seg og vise at de tør å ta sjanser. Med andre ord kan det hende at Stine hadde de riktige holdningene den dagen hun ble tatt av skred, men at hun følte seg ”liten” og syntes det var vanskelig å ta ordet blant ”...masse store tøffe gutter”. Hun sier ikke direkte at dette var et problem, men måten hun ordlegger seg på gir inntrykk av at hun kan ha følt det slik.

Det er ingen tvil om at Stine er del av et miljø som ofte setter henne på prøve og tester hennes grenser. Hun beskriver seg selv som en defensiv skikjører, men gir også uttrykk for at hun er villig til å kjøre brattere på ski dersom hun er med en gruppe med gode skiferdigheter:

”...hvis du har med deg åtte stykker så er det. Det er veldig, hvis man jobber på ”high camp” for eksempel så er det kanskje åtte stykker som kan kjøre godt på ski. Men hvis du har en studentgruppe så er det ikke åtte stykker som kan det. Da har de fleste det artig på 26 grader.”

Atkins (2000) viser i sin modell om skiferdigheter og skredopplæring at det er de med mye skredopplæring og gode skiferdigheter som oftest blir tatt av snøskred. Hovedgrunnen til dette kan nok være at dyktige skikjørere ofte oppsøker bratt terreng. Det er altså tilsynelatende i de situasjonene hvor Stine er på tur med mer erfarne skikjørere og med menn at hun virkelig må fokusere på å være delaktig i vurderingene og stå for enge valg. Det ser ut til at det også er dette Stine er blitt mer bevisst på i etterkant av snøskredet. Hun har rett og slett blitt mer bevisst på at hun faktisk kan ende i samme ugunstige situasjon som den dagen hun ble tatt av snøskred.

4.3 Pål – Debutanten

4.3.1 Skreddagen, en typisk tur?

Dagen han ble tatt av snøskredet sto han på ski sammen med en kamerat som hadde vært lengre tid i det aktuelle området: *”Han (kameraten) var kjent av alle – kjent for å dra på. Så du ble liksom fyra opp av det, og når det kom et så stort dump, så hang jeg liksom bare med han da. ...”*. Det er tydelig at skredkunnskapene og fokuset rundt skredvurdering ikke var godt nok tilstede. Han sier også selv at planleggingen var dårlig: *”Ææhh, ja jeg kan vel egentlig si sånn i ettertid at planleggingen var helt rævva liksom”*. Det er vanskelig å vite i Pål sin situasjon om han for åtte år siden hadde dårlige holdninger til skred og skredvurdering, eller om han bare rett og slett hadde for lite kunnskap. Det vi kan si med relativt stor sikkerhet er at det har vært et misforhold mellom skiferdighetene og skredkunnskapene hans (Tremper, 2007). For Pål kan kanskje ikke skreddagen kalles en typisk tur i og med at det var den første dagen i dette miljøet og i dette området. Men for kameraten han var på tur med, var dette tilsynelatende en typisk tur.

Skredopplevelsen ble opplevd alvorlig fra Pål sin side, slik han forklarer seg i dag – 8 år senere. Da skredhendelsen skjedde var Pål ny i gamet og vi kan anta at han ikke i like stor grad forsto alvoret i situasjonen som nå. Nå er Pål en erfaren frikjører, som i mye større grad kjenner alvoret i skredulykker. Pål har tilsynelatende tatt til seg mer lærdom og etter hvert tilegnet seg mer kunnskap om skred. På den måten har Pål reflektert mer omkring skredhendelsen i ettertid og dermed innsett viktigheten av fornuftig adferd.

4.3.2 Holdnings- og adferdsendringer

Det kan se ut til at Pål i etterkant av skredet først og fremst har endret sin adferd, og ut i fra det tilegnet seg nye holdninger (Raaheim og Skår, 1997). Han har både gått på et halvt års ”Ski og skredkurs” og generelt stått veldig mye på ski. Dette er eksempler på adferd som kan ha vært med på å bygge opp gode holdninger. Et eksempel på en holdningsendring kommer godt til uttrykk i dette sitatet: *”Det ville vært flaut å bli redda og sånn type ting hvis jeg hadde gjort en dårlig vurdering”*.

I motsetning til Stine har Pål i følge ham selv endret sine holdninger og sin kunnskap betraktelig siden skredulykken: *”Ja, jeg har med årene blitt ekstremt bevisst på å være godt forbredt i forhold til det å dra på fjellet”*. I motsetning til den dagen han ble tatt av skred, gir han uttrykk for at han nå tar ansvar for egne vurderinger og valg. Han er tilsynelatende ikke den som bare er med lenger, han tar selv ansvar. Dette er et tegn på holdningsendring.

Når det gjelder å planlegge i forkant av en tur sier han selv at den var *”... helt rævva liksom”* den dagen skredet gikk. I dag ser situasjonen helt annerledes ut. Han viser gjennom å forklare konkret hva han gjør, at han i dag har mye mer kjennskap til viktige aspekter ved skredvurdering: *”Hvordan man fra å pakke sekken, sjekke utstyret til ... å sjekke værmeldingen, ... til man kommer ut på tur og med en gang ser an terrenget”*. Her viser han, i henhold til Munters (1999) 3x3 filter-modell, at han gjør vurderinger i tre faser, turplanlegging, områdevurdering og enkelthengvurdering (Landrø, 2007).

Pål viser også, når han snakker om Sender/Mottager (S/M), at han har endret holdninger. Han sier om seg selv at den dagen han ble tatt av skred var han naiv, ung og at han hadde lite skredkunnskaper, men at han hadde S/M. I det han sier dette ler han på en måte som indikerer at han ikke hadde særlig god kjennskap til hvordan S/Men skulle brukes. Nå, derimot, sier han at han nøyte sjekker S/Men og har kontroll på hvordan den brukes: *”så vi hadde liksom grundig gjennomgang av...bruk av sender mottager utstyr, sjekket at batteriene var i orden...”*.

4.3.3 Fra debutant til reflektert frikjører

”Det ga heller en sånn der...at det...jeg må lære meg mer.”

Som nevnt ovenfor er det Påls adferd som ser ut til å være utgangspunktet for de holdningene han har tilegnet seg (Raaheim og Skår, 1997). Han har gått fra å være debutant til å bestemme seg for å tilegne seg mer kunnskap. Denne kunnskapen sammen med erfaringslæring

(Faarlund 1995) har tydelig gitt resultater. De fleste endringene Pål har hatt siden snøskredet kommer til uttrykk ved at han forteller hva han kan i dag. Det er tydelig at han kan betydelig mer i dag enn han kunne for åtte år siden.

Det interessante med Pål er om hans holdnings- og adferdsendringer er et resultat av de handlingene han foretok seg (skredkurs, erfaringslæring), eller om det rett og slett har med modning å gjøre. Han var ”ung og dum” den gangen skredet tok ham og det er naturlig å tro at han føler seg mer voksen i dag. Allikevel ser Påls endringer ut til å være et resultat av handling. Som nevnt ovenfor syntes han selv at han måtte tilegne seg mer kunnskap. Det kan ha kommet som et resultat på det alvorlige skredulykken utgjorde. Han forsto at han måtte foreta seg noe for å bedre sjansene for å ferdes trygt, og han meldte seg på et halvt år ski- og skredkurs. En slik handling er nok mest naturlig å se på som en bevisst handling og ikke som ren modning.

4.4 Geir – den lokale helten

4.4.1 Skreddagen, en typisk tur?

Geir gir oss inntrykket av at han er en meget dyktig skikjører som opp gjennom årene har pushet på og kjørt mye bratt på ski. Han fortalte oss at han hadde vært ute for skredhendelser tidligere, men at disse ikke hadde gått særlig inn på ham: ”Jeg har jo vært med på skredtilfeller før da, der det har løsnet litt og stoppet opp og slike ting”. Han viser også at han hadde en del kunnskaper om skredvurdering i perioden før skredet. Dette var erfaringer han hadde tilegnet seg på tidligere turer og ting han hadde lært av andre på tur. Et par sitater viser dette:

”se på snøen også dytte staven nedi og få med deg utviklingen oppover høydemeterne. Hvor det går fra å være kram til tørr snø ikke sant”, ”så finner vi en skråning der du kan teste litt, der det noenlunde er like bratt som vi skal kjøre da, og prøve å hoppe litt og skrape litt, kjenne litt i lagene, graver litt med votten”.

Sitatene dekker viktige punkter i Munters (1999) 3x3 filter-modell, selv om Geir ikke gir inntrykk av å kjenne til denne modellen.

Selv om han viser ferdigheter gjennom sitatene over var han ikke sikker på om han brukte de beskrevne metodene den dagen han ble tatt av skred. Det beskriver litt av det som er gjennomgående med Geir. Han klarer ikke å plukke ut spesifikke turer og fortelle hvilken skredvurdering som ble gjort på akkurat de turene. Dette kan være et tegn på at han ikke tok ansvar for sine egne vurderinger i perioden før skredet. Han sier også i intervjuet at han var sikker på at det var en viss fare for skred den dagen ulykken skjedde, men at han gikk på

gammel vane og ikke tenkte så mye på det. Markus Landrø (2007) sier at man fort kan forledes til å tro at det ikke kan gå skred i et heng hvis man har kjørt der mange ganger uten at noe har skjedd. De holdningene Geir hadde gjorde at han tilsynelatende fokuserte mer på det å kjøre bratt på ski enn å fokusere på sikkerhet: *"da var det snakk om å kjøre...kjøre helst bratt..."*. Den typiske turen for Geir var preget av å pushe grensene i fjellene som var hans nærmeste nabo.

Geir opplevde skredhendelsen som veldig alvorlig og følte seg utrygg i etterkant. Han var, som nevnt, en erfaren frikjører da skredet inntraff og av typen som pusket grensene. Geirs reaksjoner preges tilsynelatende ikke så mye av refleksjon og ettertanke, men heller av redsel.

4.4.2 Holdnings- og adferdsendringer

Geir viser at han på en del områder har endret adferden sin. Først og fremst sier han at han har vært en del redd etter ulykken, og spesielt i liknende type terreng. Han sier også at han nå fokuserer mye på å gå opp og kjøre ned på samme sted for å få kjennskap til hvordan forholdene er: *"Jeg har fått det for meg at det er egentlig voldsomt....voldsomt skummelt å kjøre ned bakker som ikke er gått opp da. Så jeg prøver i størst mulig grad å gå opp der jeg kjører ned"*. Han legger også vekt på at han nå er mer grundig i de vurderingene han gjør. Han sier at han sjekker snøen, snakker med lokale folk og sjekker været.

Han har til en viss grad blitt mer fokusert på at det er farlig å føle seg for trygg i hjemmekjære områder: *"Jeg vil nå legge vekt på dette med å gå seg fast i sine egne fjell da"*. Dette er et tegn på at hans holdninger her er noe endret. I forkant av skredet var han ikke like bevisst på dette: *"jeg gikk jo litt mer sånn på gammel vane"*. Denne vanetekningen er et tegn på det som kalles positiv forsterkning. Siden Geir hadde kjørt i dette området i alle år uten å utløse alvorlige skred, forsterkes hans tanker om at det ikke kan gå skred der (Landrø, 2007). Det kan se ut til at han hadde et sett med "inngrodde" holdninger som det var vanskelig å endre.

4.4.3 Den lokale helten består

Geir gir inntrykk av at disse "inngrodde" holdningene ikke har sluppet taket helt. For selv om han har blitt tatt av snøskred, er bevisst på at han kan gå seg fast i egne fjell og etter sigende kjører litt roligere nå, så pushes det tydeligvis fortsatt i hans miljø: *"det blir jo kjørt på en annen måte da. Men at det fortsatt blir tatt sjanser....det....det tror jeg faktisk....ja"*, *"på hjemmebane så føler du deg trygg uansett da"*. Det kan altså se ut som at Geir har endret adferden sin på enkelte vis, men at hans holdninger stort sett er de samme.

Hvis vi sammenlikner våre tre informanternes ulykker ser det ut til at Geirs skredulykke var mest dramatisk. Allikevel ser det ut til at det er Geir som har reflektert minst og i liten grad har tilegnet seg formell kunnskap. I motsetning til Stine og Pål har han derfor ikke det samme grunnlaget til å reflektere over skredulykken som en svært alvorlig hendelse. Denne mentaliteten kan være grunnen til at han er den eneste av de tre informantene som ikke viser tydelige tegn til holdningsendring. Dette til tross for at skredhendelsen var den mest alvorlige både subjektivt og objektivt.

Det som er interessant i Geir sitt tilfelle er om hans endrede adferd over tid også vil endre hans holdninger. Eller om det bare er redselen som styrer den endrede adferden og på lengre sikt vil holdningene ta overhånd og føre han dit han var før skredet. Hvis vi skal tro den kanadiske snøskredforskeren Clair Isrealson (Bruce Tremper 2007) og hennes modell om troen på egne skredvurderinger er sistnevnte mest sannsynlig. Geir vil da sannsynligvis over tid bygge opp igjen den selvsikkerheten han hadde før skredhendelsen og igjen utsette seg for den samme risikoen som den gang.

4.5 Fellestrekk

Alle de tre kandidatene har endret adferden sin i mer eller mindre grad etter skredulykkene. Det kan se ut til at Stine endret holdningene sine ganske umiddelbart etter skredet. Hun fokuserte mer på sin egen rolle som deltager av en gruppe. Disse holdningsendringene har ført til at hun har endret adferd. I Pål sitt tilfelle, kan det se ut til at det er hans adferdsendringer som har ført til endrede holdninger. Han har gått et halvt års skredkurs og generelt kjørt mye på ski. Dette har ført til mer positive holdninger. Når det gjelder Geir har vi ikke merket oss store endringer i holdningene, tross den mest alvorlige ulykken. Men han har helt klart endret adferden sin. Han kjører ikke lengre ned der han ikke har gått opp og er mer seriøs i vær- og snøvurderinger.

4.5.1 Holdninger og adferd – en og samme sak?

En utfordring for oss har vært å skille mellom hva som er holdningsendringer og hva som er adferdsendringer hos våre informanter. Fører holdningsendringer alltid til adferdsendringer? Og vil adferdsendringer over tid føre til holdningsendringer?

Et likhetstrekk ved alle de tre informantene er at de sier at de har blitt preget av snøskredet. Hvordan de har blitt preget er derimot forskjellig. Som nevnt i teorikapitlet ville det vært naturlig at en som blir utsatt for et snøskred også vil endre sine holdninger. Dette fordi det

ofte er gjennom nye erfaringer og opplevelser at man endrer holdninger (Raaheim og Skår, 1997). Den subjektive følelsen av fare i en skredulykke vil også ha betydning. Det er naturlig å tro at en likegyldig erfaring ikke vil representere en like stor pådriver til endring som en alvorlig/truende erfaring. Våre informanter har gitt oss inntrykket av at kunnskapsnivå og mentalitet vil påvirke hvordan den enkelte forstår alvoret av en skredepisode. At kunnskap og refleksjon hjelper en å bearbeide inntrykkene i etterkant, og at bearbeidingen kan føre til holdnings- eller adferdsendringer.

Det er tilsynelatende ettertanke og refleksjonene i samband med kunnskap som har endret holdningene og adferden til Stine og Pål. Geirs adferdsendringer, derimot, ser ut til å være forankret mer i redsel. Men kan Geirs redsel være et like godt utgangspunkt for varige adferdsendringer som Pål og Stines ettertanke og refleksjon?

4.5.2 Kunnskap øker troen på egne ferdigheter

Det som er interessant når vi fokuserer på adferdsendringer er det Wilde (1994) kaller ”The stupid line” (Tremper, 2007; 256). Dette er, i overført betydning, en usynlig linje i bevisstheten vår som avgrenser hvor stor riskiko vi er villige til å utsette oss for eller ikke. For å senke graden av risiko, øker vi graden av kunnskap (Tremper, 2007). Når Pål gjennom endret adferd (skredkurs) over tid endrer sine holdninger er det naturlig at også grensen for hva som er akseptabel risiko endres. Han vil sannsynligvis få mer tiltro til egne vurderinger og derfor kunne utsette seg for mer risiko – ”The stupid line” vil endres. I samtale med Pål fikk vi ikke inntrykket av at han er villig til å utsette seg for mer risiko nå enn før. Men hans gjenfortellinger kan være preget av hvor hans ”stupid line” ligger. Altså at de turene han nå beskriver, i praksis er mer risikofylte enn han gir uttrykk for. Når det gjelder Geir har vi ikke merket oss store endringer i hans holdninger. Han har heller ikke tilegnet seg noen form for formell kunnskap i etterkant av skredet. Hans adferdsendringer ser ut til å være mest forankret i redsel. En redsel som han gir uttrykk for at ikke vil føre til holdningsendringer. Det ser heller ut til at denne redselen over tid vil forsvinne og at hans adferd da går mot den han hadde i forkant av skredet. Det er altså få tegn til at Geir har endret sin grense for risikotagning. Stine sier at hun var en defensiv frikjører i forkant av skredet og at hun også er det i dag. Men ved enkelte anledninger gir hun uttrykk for at hun er villig til å utsette seg for mer risiko hvis de hun kjører med er erfarne. Det kan altså se ut til at hvor Stines ”stupid line” ligger avhenger av hvem hun er på tur med.

5 Konklusjon

Stine, Pål og Geir har alle endret seg siden skredulykken. Stine ga oss først inntrykket av at det primært var holdningene hun hadde endret. Men noen sitater forsterket inntrykket av at hun også har endret adferden sin på tur. Pål har i stor grad endret sin adferd siden skredulykken. Det ser ut til at denne adferden også har ført til endrede holdninger. Geir ferdes annerledes på tur nå, som er et tegn på at han har endret adferden sin. Det kan allikevel se ut til at denne adferdsendringen over tid vil viskes bort. Han gir ikke inntrykk av at han har endret holdningene sine i noen grad.

Et interessant spørsmål er om de holdnings- og adferdsendringene vi har sporet hos våre informanter kommer til å være vedvarende. I så fall: Er det endringer i holdninger eller adferd som er bestandig? Retter vi blikket mot forskningen er det mest naturlig å tro at det er holdningsendringer som vil vedvare. I vårt tilfelle vil da Geir over tid vende tilbake til den adferden han hadde tidligere. Pål og Stine ser ut til å ha endret sine holdninger og vil sannsynligvis stå ved disse.

Ut i fra våre resultater kan det se ut til at frikjørere som blir tatt av skred endrer adferd og/eller holdninger uavhengig av alvorlighetsgraden på ulykken. Faktorer som tilsynelatende virker inn på endringene er den subjektive oppfattelsen av hendelsen, mentalitet, kunnskap og alder. Selv om vi har sporet endringer hos våre informanter kan disse allikevel ikke være utgangspunkt for å generalisere alle frikjørere. Noen av de spørsmålene vi sitter igjen med etter dette prosjektet likner på dem vi startet med og er interessante. Hvorfor overser frikjørere farer og gjør feil vurderinger når de er deltager av en gruppe? Fører endret adferd over tid til endrede holdninger blant frikjørere? Fører mer kunnskap og erkjennelse av alvoret ved en skredulykke til mer fornuftige holdninger til skredvurdering?

Våre funn og de spørsmålene vi sitter igjen med er et godt utgangspunkt for videre arbeid på området. Det kan se ut til at holdningsforebyggende arbeid bør være en større del av skredundervisningen. Men holdninger er vanskelige å endre, de sitter dypt i oss. Positiv adferd over lengre tid, som for eksempel et lengre skredkurs, vil muligens kunne endre holdningene våre i større grad.

Litteraturliste

- Adams, L. (2006). The Influence of Human Factors in Avalanche Judgment and Decision Making. *Avalanche News*, Vol. 75.
- Amundsen, A. & Kolsatd, K. (2004). ”En studie av skibestigningstrender i indre del av Romsdalsalpene.” Prosjektoppgave i idrett mellomfag, Sogndal.
- Atkins, D. (2000). Human factors in avalanche accidents. *Colorado Avalanche Center*. Boulder, Colorado.
- Dahle, F. A., Osnes, S. & Øyjordsbakken, J. R. (2005). ”Hvordan er snø og skredkunnskapene til turledere i ”Totten” turlag” Prosjektoppgave i idrett mellomfag, Sogndal.
- Dalland, O. (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. 2.utgave. Gyldendal Norsk Forlag: Oslo
- Faarlund, N. (1995). Snøskred og skadeforebyggende arbeid- og vegledning i friluftsliv som metode i en helhetlig og balansert fjellredningstjeneste. I: Norsk Fjellmuseum. *Snøskredkonferanse*. Engers Boktrykkeri A/S, Otta, s., 80-87.
- Fredston, J., Fesler, D. og Tremper, B. (1994). The human factor – Lessons for avalanche education. *Alaska Mountain Safety Center*, Alaska, USA og *Utha Avalanche Forecast Center*, Salt Lake City, USA.
- Kvale, S. (2001). *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal Norsk Forlag: Oslo
- Landrø, M. (2007). ”Skredfare – snøskred, risiko, redning”. Fri Flyt AS: Oslo.
- Larsen, Ann K. (2007). *En enklere metode- veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Fagbokforlaget: Bergen
- McCammon, I. (2004). Sex, drugs and the white death: Lessons for avalanche educators from health and safety campaigns. *Snow Science Workshop*, Jackson, WY.
- McCammon, I. (2004). Heuristic Traps in Recreational Avalanche Accidents: Evidence and Implications. *Avalanche News*, No. 68.
- Raaheim, K. N. og Skår, G. H. (1997). ”En innføring i psykologi for universiteter og høyskoler”. Cappelen akademisk forlag: Oslo.

Thelle, D. S. (1998). *"Innføring i epidemiologi"*. Cappelen Akademiske Forlag, Oslo

Thagaard, T. (2003). *Systematikk og innlevelse*. Fagbokforlaget: Bergen

Tremper, B. (2007). *STAYING ALIVE IN AVALANCHE TERRAIN*. The Mountaineers Books:
Seattle.

6

6.1 Intervju 2. Stine – Veilederen

Alder:	30
Bosted	Sunnmøre
Yrke	Friluftveileder/student
Frikjøring	Toppturer for 10 år siden
Telemark/alpint	Alpint

Hva mener du karakteriserer en god frikjører?

Nei, en som. Det er så gammeldags at en som ferdes etter evne egentlig. Og som kan velge på bakgrunn av sine egne kvalifikasjoner. Ja, å umm

Hvordan vil du beskrive det skilmiljøet du var en del av når du begynte å gå toppturer?

Ehh, ganske sånn deff.. jeg kan si.. jeg kan si at jeg er en defensiv skikjører. Jeg tar veldig lite sjanser. Det er fordi når jeg startet med det så var det i en læresituasjon på en måte. Da var jeg elev på en folkehøgskole. Sånn atte da var vi veldig mange på tur og.. tok ingen sjanser egentlig da assa.

Selv om det var innenfor trygge rammer, var det noe pushing eller noe sånt no?

Om det var no pushing?

Ja, sånn pushing av grenser og sånn. Hvis du skjønner?

Ja, da. Det var jo det. Du blir jo hypa opp av frikjøringskulturen og fri flyt generasjonen. Du blir jo.. Du kan ikke si at kulturen ikke påvirker. For at det er så sterke signaler i media og blant folk at du skal ha det rette utstyret og du skal kjøre bratt på ski. Selv om sannheten er at de fleste har det ganske ålreit på ski under 30 grader, jeg har jobba en

Erfaren frikjører som vektlegger ”tur etter evne” idealet.

Definerer seg selv som en defensiv frikjører.

Viser at hun har kjennskap til skredlære.

del som lærer på folkehøgskole sjøl, og hvis du har med en gruppe ut, så er det ikke så mange som har det no artig over 30 grader da, hvis ikke de er veldig gode på ski. Men det er jo klart de har jo bra utstyr så de klarer jo på en måte ganske raskt å kjøre bratt på ski fordi utstyret hjelper de. Du trenger ikke være noe god da, for å kjøre bratt i dag. Så klart man må være god da, men du skjønner hva jeg mener.

Var skreddagen en typisk tur for deg og de du var med?

Ja, på en måte. Men det var alt som du leser i bøkene som du bør passe deg for, det var den dagen.

Hvordan vil du egentlig beskrive en typisk tur for deg og de du er på tur med?

Nei, man eh.. prøver kanskje å ikke være så mange i lag da. Det spørres jo, emhh, det spørres jo hvor man velger og hvem man skal på tur med, da må man velge tur etter det da, at man aldri velger tur som ikke passer det svakeste i gruppa og det er mange plasser du kanskje ikke kjører hvis man er mange som du kan kjøre hvis man bare er to stykker. Så en typisk skitur er hvis vi er tre som skal ski. Så tenkte vi egentlig først og fremst hvor det kan være bra snø hen, for å finne, hvilke himmelretninger er det bra på ski i dag. Også må vi, hvis det er dårlige forhold, eller gode skredforhold, så justerer vi turen etter det da. Det kan være at nå vil vi ikke kjøre den siden i dag for nå er det ikke noe gode forhold. Men det viktigste er jo det, det er jakten på fjellsida som har god snø da.

Kan du gi en konkret beskrivelse av skreddagen fra planleggingsfasen til etter turen?

Ja, det var egentlig..eeh.eeh... ja vi var vel faktisk syv stykker. Vi var syv på tur og det hadde blåst en del og snødd litt i det siste og det var grått vær. Akkurat sånn perfekt

Typisk skreddag.

Velge tur som passer det svakeste ledd.

Tonefaller tilsier at antallet var unormalt.
Værhistorikk

7 stykker på tur noen kjente område andre ikke.

skredværet egentlig. Eeeh, alle i gruppa var oppegående hvis jeg kan si sånn. Noen av oss hadde ikke vært i området før så vi skulle liksom vise en ny plass. Vi var gira på det, og de var der på besøk akkurat da sant, så vi var påvirket av det. Så var det kanskje ingen som tok noe særlig ledelse da, det var sånn saueflokkmentalitet. Vi pusha nå oppover og det var sånn passelig vær og den sida vi gikk opp... det var kanskje ett punkt som var brattere enn 30 grader helt øverst i sida, så er det liksom, ja. Akkurat på grensa til at det kan gå. Vi diskuterte litt, nei skal vi snu, nei vi går nå bare opp. Det er rett opp her nå så er vi ferdige, da er vi oppå toppen, og det var ganske hardt og det var vindpakka. Også.. gikk vi videre da og da rakna det da... på en måte, eller det sprakk opp rundt oss. Da var vi vel to stykker som deisa litt neover og så ble vi liggende i sida av skredet også var det en del som var midt i da... ei som.. også når alt stoppa som var det en som ikke var der... ja... at det som hadde skjedd da, det var ganske langt, kanskje 300 meter kanskje. Men det var jo litt sånn dårlig vær, så det som hadde skjedd det var jo at vi så ikke han da. Han var begravd ned til... han bare reiste... han satt fast liksom fra hofta og ned, eller fra magen og ned, men når han stoppa så hadde han snø over overkroppen sin men han bare liksom reiste seg opp og da satt han fast der nede så han kom seg liksom ikke løs da. Så det var kanskje syv åtte minutter vi leita før vi fant han da. Så da var han jo like hel, men vi mista jo litt utstyr da, som vi fant igjen til sommeren. Det er vel det og så er jeg veldig glad for at jeg har vært med på det nå da, når det gikk bra. Så er jeg veldig glad... og det var ikke, det var ikke sånn, det var stort nok til at det kunne gått dårlig da, for å si det sånn. Sånn atte... eeh, men så lenge det gikk bra, så har du på en måte kjent den følelsen på kroppen da, det gjør jo, det er jo veldig bra nå etterpå, men det er ganske lenge siden det her skjedde da.

Saueflokkmentalitet.

Et punkt over 30 grader som førte til litt diskusjon, men fortsatte.

Gikk videre og da sprakk det opp.

En som ikke var der da det stoppet.

Letet 7-8 minutter før den ene ble funnet, like hel.

Alt gikk bra. Kunn litt utstyr som forsvant.

Hvis du skal beskrive noen sånne konkrete faretegn som du husker at dere oppdaget før skredet gikk...

Det hadde blåst en del og kommet en del nedbør i det siste.

Ja, men det var liksom veldig hardt noen plasser og oppsamla snø noen plasser, ja. Det var ikke sånn at det hadde gått masse skred rundt oss, ingenting av det, nei. Men det var helt klart vi som løste det ut altså.

Hvordan var skredkunnskapene til de andre i gruppa? Sa du det i stad?

Erfaringen?

Ja, eller skredkunnskapene?

Nei, alle sammen var dyktige liksom. Veldig mange som hadde gått veldig mye på ski, så det var, ja, ingen som tok ansvar, det var rett og slett en saueflokk. Menneskelige faktoren som svikta. Rett og sletten.

Du sa i stad at dere merket at det var et heng som var mer enn 30 grader, men gjorde dere noen andre sånne tester under veis?

Nei, det gjorde vi ikke. Altså vi gikk, vi kikka jo, man gjør jo, man trækker jo spor og kjenner hvordan snøen er, sant. Men vi har gått der så mange ganger før. Men det er jo bratt nok oppi der. Ja.

Følte du at livet ditt var i fare når skredet gikk?

Ehhh...det var ikke så veldig stort der hvor jeg var, det gikk veldig, det gikk ganske fort. Men vi var to stykker som stod ved siden av hverandre og, ja...skal vi stå på ski ut av skredet, men skia mista vi jo fort, ble bare kappa av beina. Ja, så hadde man ikke så mye man skulle sagt før det stoppa egentlig. Nei.

Blåst og kommet nedbør den siste tiden.

Alle hadde god skredkunnskap.

Følte seg nok ikke livstruet på noen måte.

Hvordan vil du beskrive din opplevelse av din første tur etter skredet?

Det var veldig... vi var på tur i flere dager etterpå vi. Eller dagen etter og dagen etter der igjen og... så da gikk vi på gladturen hvor man ikke trengte å tenke egentlig, vi valgte ganske. Ene dagen skulle vi på en litt lengre tur hvor kanskje det kan gå (skred), men da valgte vi egentlig bare å gå en annen vei, når vi kom oppi bakkan. For det var liksom, man hadde litt vondt i magen kanskje.

Hvilket utstyr hadde dere i sekken egentlig?

Ja, alt man skal ha i sekken egentlig. S/M og spade og søkestang og mat og drikke og vindsekk og førstrehjelp og dunjakke og reparasjonsutstyr og litt voks og god humør og solkrem og...

Hadde dere noen vanlige prosedyrer før dere gikk på tur?

Nei, altså, vi sjekker S/M da. Ja, det er vel egentlig det. Ja, vi går så mye på tur at det er ikke noe sånn... sekken er som den alltid er egentlig.

Var det konkrete holdnings- eller adferdsendringer hos deg umiddelbart etter skredet?

Jeg husker en tur hvor det var ganske like forhold hvor det var i det samme, på den samme turen og da hadde man liksom vondt i magen og dette føles ikke riktig og sa snudde vi ganske tidlig. Fikk litt sånn, ja, backflash på en måte. Ja, så kanskje litt mer forsiktig og ja... som sagt så er jeg glad for at jeg har vært med på det da. Man blir liksom minnet på at.. det er så fort at man tenker at det ikke kan skje meg, sant? Men, det kan det jo, selv om man bare er glad, en gladskikjører, som ikke nødvendigvis, jeg er ikke sånn frikjører som dere

Litt vondt i magen kanskje.

Litt ekstra forsiktig og snudde på en lignende tur 2-3 uker senere.

Selv om man er en gladskikjører kan det skje

ser på film assa, kjører, hehehe, for å si det sånn. Hvor lenge etterpå var den turen du beskrev nå? Kanskje to, tre uker eller noe sånt. Men jeg trur, ja, hvis ikke det var våren etter. Det kan godt hende at det var vinteren etter, ja. Hvor lenge er det siden skredulykken nå? Eller sa du det i stad? Nei, det har jeg ikke sagt. Da må jeg tenke meg om. Kanskje fire år. Ja det kan jeg egentlig tenke meg. Kan du beskrive den siste turen du har gått på? Det var jo i vår da, det var vårlige forhold. Det var jo liksom det samme det, sjekka jo, passa på å ha med alt i sekken og sjekka S/M og traska i veg egentlig, og vurderte veivalg og vurderte hvor vi skulle kjøre ned. Det vurderte vi når vi gikk opp, men da var det jo, da kunne vi gått alle steder egentlig, bortsett fra i solhellinga, for snøen har jo satt seg så godt. Så det kan jo liksom ikke sammenliknes med vinterlige forhold egentlig. Men man har jo, både på grunn av skredulykka og på grunn av erfaring, så er man kanskje mer bevisst da, jeg trur at den opplevelsen har gjort meg mer bevisst og at jeg tenker at det kan jo faktisk hende oss og på en måte. Selv om vi er forsiktige, det kan hende alle. Man får seg en sånn liten vekker da, ja, jeg vet ikke om det var et godt svar jeg? Hva har skredet gjort med deg som frikjører? Hvis du kommer på noe konkret. Jeg har blitt mer bevisst, ehhe...mer tydelig. På hvilken måte? I forhold til avgjørelser og i forhold til å ta ting seriøst. Man planlegger, kanskje. Og veldig i forhold til det der med	med en. Vårsnø tur, men likevel vurderinger underveis. Opplevelsen har gjort henne mer bevisst. Mer bevisst på avgjørelser og veldig i forhold til

gruppe, og at man kan ta ordet i gruppen, at man ikke overlater til andre da, eller at man trur at hvis ingen andre sier no så sier ikke jeg no. Da var jo jeg 26 år og jente og var på tur med masse store tøffe gutter som jeg trur da, assa man lærer seg, man lærer seg å si i fra da. Stole på egen kunnskap hvis man kan si det sånn. Egen, ja. Stole på egne vurderinger.

Er det noen andre ting i turplanleggingen som du tar mer hensyn til nå i etterkant?

Ehhm...nei, jeg trur egentlig ikke det. Det er mest det der med gruppa, ja.

På tur da, er det noe mer da?

Nei, ja, kanskje flinkere til å diskutere kanskje, og velge tur etter gruppa. Men det er vel mest det at jeg har lært at jeg må ta ansvar sjøl. At man må si i fra egentlig. Men det er jo det her med bevisstgjøringa rundt det at det faktisk kan skje da, og har kjent de på kroppen. Så, så lenge det går bra da, så har jeg kjent det da, så man på en måte ser mye klarere på det da.

Utenom det som går konkret på tur. Har du gjort noen andre endringer med deg selv som har med frikjøring å gjøre? Har du gått noen kurs, noe du føler er knytter til at du har vært innblandet i en skredhendelse?

Nei, men det har gitt meg mer styrke. Hvis du tenker på i jobbsammenheng. Eller, ja...jeg går ikke akkurat å snakker om dette her hver dag, for å si det sånn, det er ikke så veldig mange som vet det. Men det er ikke noe grunn til å holde noe sånt hemmelig, for det er bedre at man, at man bytter erfaringer da. Det har nå skjedd da, jeg ble nå tatt liksom.

Har ditt syn på hva en god frikjører er endret seg fra før og etter skredet?

saueflokkmentaliteten. ” at man kan ta ordet i gruppen, at man ikke overlater til andre da”

Flinkere til å diskutere og si i fra.

”det har gitt meg mer styrke”

Nei, jeg tror ikke jeg har hatt no veldig sånn bevisst, jeg har kanskje ikke vært så veldig bevisst, hatt no reflektert forhold til det. Men, eeh, ja, stødig på ski og at man kan det om skredfare da. Det er en kombinasjon og veivalg, jeg synes jo veivalg er det viktigste. At man har gode veivalg, at man skal slippe å stå på toppen av så veldig mange heng og vurdere, men at man klarer også kjøre på plasser hvor det er trygt da.

Kan du gå gjennom hva du gjør av forholdsregler på turer i dag?

Men det er jo i planlegginga så er det å se hvordan været har vært og tenke på hvor man har, hvis man ikke har vært i området dagen i forveien eller, så må man jo snakke med de som har vært der dagen i forveien da, og som var kanskje i går og høre hvordan forholdene var der og der. Åssen kjentes det ut i fjellet, og planlegge ut i fra det da. Ut i fra den kunnskapen du kan trekke ut i fra enten egne erfaringer dagen før eller andre sine, også værmeldinga. Se åssen det er når man våkner, også dra av gårde. Sjekke at alt utstyret er som det skal og sjekke S/M og tusle av gårde også vurdere kontinuerlig hele veien.

Hva konkret ser du etter sånn på veien oppover?

Nei, om det har vært mye vindtrepsport i snøen, og om det har snødd masse. Om det sklir ut av skispora. Hvis man hører litt lyder så er jo det et varsel. Og man ser jo godt på fjellet og når man går hvor det har samla seg opp og hvor det ikke har samla seg og se på vindretningen og ja. Hvis man er godt kjent i er område da, så finner man alltid god snø, på bra plasser, så det er liksom det som er artig med å bli godt kjent da.

God skikjører som tar fornuftige veivalg.

Metodisk tilnærming.

God kjennskap til vurdering.

Den menneskelige faktoren har blitt viktigere for deg.

Hvordan vurderer du gruppen når du er på tur i dag?

Skiferdigheter for eksempel. Jeg tenker jo at alle skal ha gode opplevelser og ha det gøy og oppleve mestring på ski da, og at det kommer i fokus. Og det, hvis du har med deg åtte stykker så er det. Det er veldig, hvis man jobber på "high camp" for eksempel så er det kanskje åtte stykker som kan kjøre godt på ski. Men hvis du har en studentgruppe så er det ikke åtte stykker som kan det. Da har de fleste det artig på 26 grader. Så det er liksom det som står i fokus og det er klart det er det med å vurdere veivalg og skredfare. Man vil jo gjerne lære vekk det til studenter eller til elever, men, men man må jo tenke på, skal man akseptere noen restrisiko, eller skal man ikke det.

Hvis du hadde vært på en tur i dag med mange som har det samme kunnskapsnivået som deg da. Tror du du kunne endt i den samme saueflokk situasjonen igjen nå?

Ja, vet du at man kunne helt sikkert det, ja. Eller sånn, jeg kan ikke blånekte på det. Men jeg tror nok jeg ville, eeh, jeg tror nok sikkert det er mindre sjanse for det. Men det handler litt om å ikke være alt for mange på tur i lag da. Vis man er mange på tur i lag, jeg vet ikke, dere er studenter i Sogndal sant, hvis man er tolv stykker som skal på hurratur i lag så kanskje man skal bare gå på Tildringen eller noe sånt sant. Eller gå den trygge veien opp på Blåfjell, ikke kjøre baksida hvis man er tolv fjorten stykker. Man må i hvert fall være nøye med hvor man kjører hen. At man kanskje er fire stykker, det er noe annerledes å være fire og åtte på tur da.

Alle skal ha det gøy på turen.

Være oppmerksom hvor mange en er på tur med. Saueflokk situasjonen kan nok oppstå igjen.

Systematisering

Skreddagen, fire år siden.

Vær- og snøforhold	Terreng	Mennesket
”det hadde blåst en del og snødd litt i det siste og det var grått vær” ” ...og det var ganske hardt og det var vindpakka” ”Det hadde blåst en del og kommet en del nedbør i det siste. Ja, men det var liksom veldig hardt noen plasser og oppsamla snø noen plasser, ja. Det var ikke sånn at det hadde gått masse skred rundt oss, ingenting av det, nei. Men det var helt klart vi som løste det ut altså.”	”det var kanskje ett punkt som var brattere enn 30 grader helt øverst i sida”	”ja vi var vel faktisk syv stykker” ”Noen av oss hadde ikke vært i området før så vi skulle liksom vise en ny plass. Vi var gira på det, og de var der på besøk akkurat da sant, så vi var påvirka av det” ”Så var det kanskje ingen som tok noe særlig ledelse da, det var sånn saueflokkmentalitet” ”Vi diskuterte litt, nei skal vi snu, nei vi går nå bare opp. Det er rett opp her nå så er vi ferdige, da er vi oppå toppen” ”Menneskelige faktoren som svikta. Rett og sletten.” ”man gjør jo, man trækker jo spor og kjenner hvordan snøen er, sant. Men vi har gått der så mange ganger før. Men det er jo bratt nok oppi der. Ja.” ”Da var jo jeg 26 år og jente og var på tur med masse store tøffe gutter...”

I dag

Vær- og snøforhold	Terreng	Mennesket
”Men det er jo i planlegginga så er det å se hvordan været har vært og tenke på hvor man har, hvis man ikke har vært i området dagen i forveien eller, så må man jo snakke med de som har vært der dagen i forveien da, og som var kanskje i går og høre hvordan forholdene var der og der. Åssen kjentes det ut i fjellet, og planlegge ut i fra det da.” ”Men det er jo i planlegginga så er det å se hvordan været har vært og tenke på hvor man har, hvis man ikke har vært i området dagen i forveien eller, så må man jo snakke med de som har vært der dagen i forveien da, og som var kanskje i går og høre hvordan forholdene var der og der. Åssen kjentes det ut i fjellet, og planlegge ut i fra det da.”	”Det er en kombinasjon og veivalg, jeg synes jo veivalg er det viktigste. At man har gode veivalg, at man skal slippe å stå på toppen av så veldig mange heng og vurdere, men at man klarer også kjøre på plasser hvor det er trygt da.” ”...og tusle av gårde også vurdere kontinuerlig hele veien.” ”Nei, om det har vært mye vindtransport i snøen, og om det har snødd masse. Om det sklir ut av skispora. Hvis man hører litt lyder så er jo det et varsel. Og man ser jo godt på fjellet og når man går hvor det har samla seg opp og hvor det ikke har samla seg og se på vindretningen og, ja.” ” Hvis man er godt kjent i er område da, så finner man alltid god snø, på bra plasser, så det er liksom det som er artig med å bli godt kjent da.”	”Nei, man eh.. prøver kanskje å ikke være så mange i lag da.” ”at man aldri velger tur som ikke passer det svakeste i gruppa” ”Så en typisk skitur er hvis vi er tre som skal ski.” ”Det kan være at nå vil vi ikke kjøre den siden i dag for nå er det ikke noe gode forhold. Men det viktigste er jo det, det er jakten på fjellsida som har god snø da.” ”Sjekke at alt utstyret er som det skal og sjekke S/M...” ”Skiferdigheter for eksempel. Jeg tenker jo at alle skal ha gode opplevelser og ha det gøy og oppleve mestring på ski da, og at det kommer i fokus.”

Før skredet

Holdninger og adferd

”Jeg kan si at jeg er en defensiv skikjører. Jeg tar veldig lite sjanser.”

”Selv om sannheten er at de fleste har det ganske ålreit på ski under 30 grader”

”Du blir jo hypa opp av frikjøringskulturen og fri flyt generasjonen.”

I dag

Holdninger og adferd

”Det er vel det også er jeg veldig glad for at jeg har vært med på det nå da, når det gikk bra.”

”Ene dagen skulle vi på en litt lengre tur hvor kanskje det kan gå (skred), men da valgte vi egentlig bare å gå en annen vei, når vi kom oppi bakkan. For det var liksom, man hadde litt vondt i magen kanskje.”(samme tur, dagene rett etter)

”Jeg husker en tur hvor det var ganske like forhold hvor det var i det samme, på den samme turen og da hadde man liksom vondt i magen og dette føles ikke riktig og sa snudde vi ganske tidlig”

”Ja, så kanskje litt mer forsiktig og ja... som sagt så er jeg glad for at jeg har vært med på det da. Man blir liksom minnet på at.. det er så fort at man tenker at det ikke kan skje meg, sant? Men, det kan det jo, selv om man bare er glad, en gladsikjører, som ikke nødvendigvis, jeg er ikke sånn frikjører som dere ser på film assa, kjører, hehehe, for å si det sånn.”

”Men man har jo, både på grunn av skredulykka og på grunn av erfaring, så er man kanskje mer bevisst da, jeg trur at den opplevelsen har gjort meg mer bevisst og at jeg tenker at det kan jo faktisk hende oss og på en måte. Selv om vi er forsiktige, det kan hende alle.”

”I forhold til avgjørelser og i forhold til å ta ting seriøst. Man planlegger, kanskje. Og veldig i forhold til det der med gruppe, og at man kan ta ordet i gruppe, at man ikke overlater til

andre da, eller at man tror at hvis ingen andre sier no så sier ikke jeg no.”

”...man lærer seg, man lærer seg å si i fra da. Stole på egen kunnskap hvis man kan si det sånn. Egen, ja. Stole på egne vurderinger”.

”Nei, men det har gitt meg mer styrke. Hvis du tenker på i jobbsammenheng”

”Ja, vet du at man kunne helt sikkert det, ja. Eller sånn, jeg kan ikke blånekte på det. Men jeg tror nok jeg ville, eeh, jeg tror nok sikkert det er mindre sjanse for det. Men det handler litt om å ikke være alt for mange på tur i lag da.” (Spørsmål om saueflokkmentalitet)

7

7.1 Intervju 2. Pål – Debutanten

Alder	26
Yrke	Student
Bosted	Oslo
Startet med frikjøring	1998
Telemark/alpint	Alpint

Hvor mye har du kjørt per år?

Det var jo mer for noen år siden enn det er nå, så jeg lå vel da på 100 til 150 skidager en del år også har det blitt litt mindre de siste årene. Eller ganske mye mindre fra 150 da, men ligger jo i hvert fall på 20 30 sikkert da.

Hvordan vil du karakterisere en god frikjører?

Det er en som ææhh (stusser) nummer 1, en som har en grei skredkunnskap og vet hvordan man ferdes i fjellet. For sånn jeg ser det så er det jo (stusser) du kan være så god skikjører du bare vil, men har man lyst å leve lenge kanskje å unngå farlige situasjoner i forhold til skred da, så mener jeg at skredkunnskaper er elementert. Etter basic skredkunnskap så mener jeg at førstehjelp er viktig også etter det mener jeg

Erfaren skikjører som har trappet litt ned de siste årene.

Frikjøreridealet bygger på fornuftig ferdsel i vinterfjellet der skredkunnskap og førstehjelp er vesentlige momenter.

selvfølgelig at man bør ha grunnleggende skiteknikk ååå...

ja vet å beherske, være i elementene da måtte beherske utfordringer i forhold til det skitekniske.

Hvordan vil du beskrive skimiljøet du var en del av, året du ble tatt av skred?

Da var jeg kommet ned til en kompis. Det var i juleferien i desember og ned til Chamo.. nei ikke Chamonix.. Val de Ser og vi bodde i liksom en sånn leilighet med mange bomser. Så det var klart at og han kompisen min, han var liksom ææhh..... ja han hadde vært der noen sesonger før. Han var liksom kjent av alle, kjent for å dra på da. Så du ble liksom fyra opp av det ååå da når det kom et så stort dump så hang jeg liksom bare med han da.

Så du var på en tur i Val de Ser da det skjedde?

Ja.

Skreddagen.

Da skal vi gå litt systematisk frem. Så hvis du kan ta for deg turplanleggingen i forkant av turen den dagen?

Ææhh ja jeg kan vel egentlig si sånn i ettertid at den var helt rævva liksom. Vi våknet opp fyllesyke i den leiligheten og det var altfor mange mennesker, var bare keen på å komme ut. Det var snødd mye og vi tok toppheisen opp og kjørte med en gang da.

Hadde dere sett på noe vær, terreng og snøforhold i forkant?

Nei. Det var første dagen første turen.

Ung og ny i gamet på besøk hos en mer erfaren kompis – kjent for å pushe blant gjengen.

Turplanleggingen i forkant av turen var lik null. Det var snødd mye og var første dagen første turen.

Hvor mange var dere, hvor stor gruppe var dere?

Vi var to stykker.

Og dere var godt motivert for første turen?

Ja vi var liksom supergira bare på å kjøre ut, kjørte vel under et sånt bånd oppå toppen der sånn som sikkert ikke sant burde gitt oss en indikator om at i hvertfall ikke var ment for hvermannen å kjøre der i utgangspunktet heller da. Men ja også, for det første hadde vi bare tatt heisen opp så vi hadde ingen liksom kunnskaper om hvordan snøen, ja det var elendig planlegging.

Han andre kompisen din, han hadde vært der før?

Ja, han hadde kjørt der masse før da så, jeg var jo litt naiv og jeg var 18 år 19 år da det skjedde. Gikk i tredje gym. Hadde lite skredkunnskap sånn, bortsett fra at jeg hadde skredsøker (litt latter), så kunne jeg svært lite. Men altså da vi skulle tilbake, så tror jeg vi nesten ikke vi sjekka... tok skredsøker sjekk engang jeg. At det du vet sånn elementer sjekk før man drar av gårde. He he... ja ...ææhh.. det er mange ting som kommer til å fremstå som rimelig flaut her etter hvert, men sånn var det.

Også kom dere opp, hvordan var forholdene da dere hadde tatt heisen opp?

Ja, vi finner jo da en le side ikke sant det hadde vært lite snø fra før av, men det har kommet da ca 1 meter da med fjærlett pudder og sånn i slutten av desember kan det være grisekaldt ikke sant så den snøen er kjempefin kvalitet. Og finner da en leside, den er konkav. Er ikke konkav når det går sånn hult oppover? Og konveks når det går sånn nedover? Eller skjønner du hva jeg mener? At du ikke ser over kulen når det er konkavt eller er det omvendt, jeg

Begge var supergira på bare å komme seg ut på ski.

Ung og naiv.

Flau over fortellingen.

Lite snø fra før, 1 m fjærlett pudder siste døgnet i konveks leside.

blander jo alltid det der.

Ja konveks er det ja.

I hvert fall det var vanskelig. Vi kom opp på toppen og det var vanskelig å se hvor vi skulle videre da. Og jeg som ikke hadde.....det var ikke... den siden vi hadde kjørt opp med heisen... eller noen ting...så jeg hadde jo ikke peiling på hva som egentlig var under oss da. Bortsett fra at det var en svær jævla fjellside og det var ikke så mange som hadde kjørt der før oss. Så vi tar en kjapp vurdering på toppen der da åå og står å snakker litt. Så vidt jeg kan huske. Det er jo 8 år siden, men jeg har jo gått gjennom dette i huet noen ganger, men så vi står oppå toppen der... åå sååå.....æææ øøø.... Blir vi litt sånn, ”faen også vi skulle hatt walketalke” sier han kompisen min for da kunne vi liksom.... Vi var klare på at her er det en hvis fare, så vi er nødt til å kjøre en og en. Det var jo liksom hvertfall første gode, eller første eneste gode vurderingen vi gjorde den dagen.

Ja dere kjørte med litt avlastningsavstand?

Ja det var det som ja var planen ikke sant. Det var det vi skulle gjøre. Så sånn sett, vi var jo.. vi gikk inn i terrenget med viten om at her kan det gå skred og tok de forhåndsregler vi hadde peiling på da. Men det er klart altså det var vel... om det var ... det var den forholdsregelen vi tok også da på en måte. Ikke sant altså vi sto der og sa ...æææ øøø... her bør vi dele oss opp sånn i tilfelle at hvis det går et skred så blir ikke begge tatt. Men så var det det at det var bratt og det var konkavt og litt sånn klønete fjellside hvor vi skulle inn, kjøre et bratt stykke ned og så litt inn til venstre for å treffe den renna hvor jeg senere ble tatt. Så det var vanskelig å se hvor han... om han... ææ... sto på et sikkert sted før jeg kjørte da. Så vi hadde en kjapp prat om

Kjørt opp med heisen og visste ingen ting om underlag. Høy motivasjon og ingen revurdering av nedkjøringen, kun avlastningsavstand.

Beveger seg videre inn i område tross viten om at det kan gå skred.

Kjører en og en.

at ”faen vi skulle hatt walketalke” sånn at han kunne kjørt ned først og sagt ”du det gikk bra nå står jeg på et sikkert sted nå er det din tur til å kjøre” ikke sant.

Ja.

Men det fikk vi jo da, i og med at vi ikke hadde walketalke så gikk jo ikke det. Nei. Så han kjører først da. Jeg vet ikke om jeg skal fortsette hendelsesforløpet eller du må bare avbryte meg.

Ja, men det var sånn at det var mye nysnø som var kommet?

Ja, fint vær, klar fin dag.

Var det noen vindtegn?

Ja altså vi hadde funnet en leside hvor det var blåst inn mye snø. Ja altså sånn i ettertid så er man jo asså... sånn tidlig på sesongen så kan det skape potensielt farlige situasjoner da. I forhold til at det da ikke har bundet seg noe til grunnen under da og at det ikke er noe base, så hvis det slipper da så slipper det gjerne helt ned til bønn da. Blant annet et skred for noen år siden som gikk på Thorfinnstindane tror jeg, Thorfinnstindane i Jotunheimen tidlig på sesongen hvor det var en far og sønn, eldre far og sønn i 30 årene som døde ved akkurat lignende omstendigheter, i forhold til snøforholdene. Så det kan dere jo sjekke opp eventuelt. Det er et potensielt faretegn som vi burde sett da, som vi ikke gjorde.

Også videre på turen, så skulle du kjøre ned til han?

Ja...da jeg ska kjøre ned til han da, men jeg har liksom ikke peiling på hvor langt..... I og med at jeg ikke veit hvordan fjellsiden ser ut eller noen ting...så...så...står jeg der oppe

Etterpåklokskap. Refleksjon over de potensielt farlige situasjonene tidlig på sesongen.

Uviten om hvordan fjellsiden er kjører Pål utfor da han etter en stund antar at kompisen er

og tripper litt også så satser jeg på at nå må han ha kommet seg på et sikkert sted også kjører jeg. Ææh... og da...da.... Kjører jeg et stykke nedover sida... tar inn liksom mot venstre der hvor jeg skal, og da åpner det seg... men det er enda...enda liksom en ganske bra side over meg også da. Da er vi ikke på toppen lenger på en måte....også hører jeg bare et brak bak meg...også....også slipper sida ganske bredt.. ææh..bak meg. Åå jeg rekker liksom ikke gjøre så mye med det før det tar megbakfra da...hardt..hehe.. Og det er liksom det, jeg rekker ikke tenke på å styre ut eller noen ting sånn gjøre noe sånn... eneste jeg kan erindre av hva jeg liksom klarte av sånn i forhold til å orientere meg der å da, var at jeg så....jeg mener jeg så at Jonas...han jeg kjørte sammen med stod liksom i ytterkant i min venstre synsvinkel.....at jeg hadde fornemmelse av at han kanskje gikk klar, men det klarte jeg ikke å...det gikk så fort at jeg liksom.....da da da.....rakk jeg ikke orientere meg noe mer i forhold til at....det..det som var, var at vi skulle kjøre ganske åpent først også skulle vi kjøre ned en renne og problemet var at det..det...skredet var ganske bredt, men det var ikke ekstremt dyp snø. Det var ikke fire meter dyp snø som gikk, men problemet var at det..all den nysnø som var kommet raste ned i den renna vi skulle kjøre. Og jeg ble jo dratt med ned i den renna og den renna var ganske trang...sånn frossen foss eller bekk...som gjorde at det ble veldig dypt da.

Ja.

Det jeg husker..men det...som er pussig da..er at jeg husker da, veldig, at tiden gikk veldig stille da og der slo det faktisk inn, utrolig nok da, ting jeg hadde lært da. I forhold til å forholde seg, eller når en blir tatt av skred...så..så det pussige da var at jeg liksom prøvde å forholde meg rolig

vel nede første bit.

Skredforklaring.

Ikke så dyp snø som løsnet, men hele skredet ble ført inn i rennen som de egentlig skulle kjøre ned i etter første heng.

selv om jeg fikk jævlig mye sånn veldig lett snø i luftveiene og det var vanskelig å puste. Så prøvde jeg hele tiden å orientere meg hvor som var opp og ned da. fordi at det.... du blir liksom som å være i en sånn tørketrommel eller å ha surfa liksom du blir vaska av en bølge. Du veit liksom ikke hva som er opp og ned nesten. Så jeg prøvde selv om ikke dette er lange tiden da og det føles ut som evigheter da så strakk jeg hånden opp for å hele tiden finne ut hvor luften var samtidig som jeg også prøvde å få til en luftlomme hele tiden, få unna snø forran luftveiene...ansiktet da. Ja. Også husker jeg jeg blir dratt nedover og tanken slår meg at jeg liksom ikke aner hva som egentlig er under meg heller. Og det er jo ganske skremmende....det kunne være stup...og akkurat i det jeg tenker det blir jeg vel kasta utfor en sånn derre... en slags isavsats... og jeg kjenner jeg sklir utover den og tenker da...faen hvor høyt er det her liksom..men det vakke så høyt da og det var tydelig en del snø som hadde rast før meg men...det..det hadde... det oppsto på måte en litt sånn terrengfelle fordi etter den lille ææhh.....stupet eller fossefallet da...så så ble det en...var det liksom stopp da det ble liksom et basseng kan du si. Og der ble jo snøen veldig dyp da for alt, liksom stoppet, eller mye av snøen stoppet opp der og jeg også og liksom på null komma niks så bare var jeg begravd da til...til opp til hodet. Eller akkurat da klart å få en luftlomme, men det... det som var sjukt da var jo at det var fjerlett fin snø. Som på sekunder...å omformet seg til ballehard snø. Så jeg hadde ikke sjans til å bevege en finger nesten ass.

Når du sto der oppe på toppen og ikke så bunnen, følte du at på det tidspunktet var over dine skievner?

Nei, egentlig ikke.

Skremt av hva som kunne være videre.

Hele skredet samles i et slags basseng og Pål blir begravd til hodet.

Fra fjerlett til ballehard snø.

Du var trygg med situasjonen?

Jaja, det var jeg og særlig sammen med ham da som liksom var tredje sesongen hans, tror jeg, da jeg var der, andre eller tredje, og liksom han har kjørt der masse. Nei jeg følte...var ganske sikker på egne ferdigheter, det var ikke...ikke...stupbratt eller det var ikke noe sånn....nei sånn åpenbare ting nei.

Hvor bratt vil du ca anslå at det var der?

Nei...vet faen altså...kanskje et sted mellom 30 og 40 grader da inn i den rennen 40 liksom, men ja det er jo sånn man alltid drar på litt, men nå tar jeg heller litt av tror jeg.....men det vakke...det (usikker) det var liksom...det var jo...det var skikkelig hellning, men det var ikke 50 grader liksom. Det var ikke hoppsvinger...tror jeg..det var mer sånn dra på litt.

Hvilke utstyr hadde du med deg i sekken?

Ja, liksom elementære. Skredsøker, stang og spade. Og det hadde kompissen min også.

Etterkant av skredet.**Da beveger vi oss over til litt i etterkant av skredet. Og hvor lang tid tok det før du var på ski igjen?**

Det gjorde jeg dagen etter. Det var litt bevisst og da. Det var liksom, ganske tung dag å jeg mistet jo en ski og da. det var helt nye sånn løssnøski. Jeg hadde heldigvis med meg et ekstra par da, neida.....men jeg tenker...var veldig bevisst....men var nok litt pinglete resten av den tiden jeg var der nede. Sånn pinglete i forhold til at jeg ville ikke oppsøke lignende situasjoner igjen mens jeg var der nede da.

Følte seg trygg i situasjonen med tanke på kammeratens erfaring.

30 – 40 grader.

Sto på ski dagen etterpå.

Men på de neste turene dine der nede gjorde du noen bevisste endringer da?

Nei egentlig ikke sånn...bortsett fra å oppsøke sånn lignende fjellsider. Tok vel å roa det ned litt. Det gjorde vi. Men hadde liksom...det var det at problemet var vel at jeg liksom i bunn og grunn hadde lite skredkunnskaper i utgangspunktet da ikke sant. Ja. Så det var liksom sånn....det gav heller en sånn der...at det... jeg må lære meg mer. det har kommet mer sånn i ettertid. Det var helt klart en sånn vekker i forhold til bevisstgjøring i forhold til å forholde seg til skredterreng.

I dag

Da går vi frem til i dag. Kan du huske en av dine siste turer? Det kan ha vært i år men var vel sannsynligvis i fjord.

Ja det gjør jeg.

Kan du beskrive den turen sånn i detalj, hvis du tar for deg turplanlegging sånn i forkant av turen, før du på en måte reiser av gårde?

Ja, altså sånn i forhold til alle forberedelser inkludert skred å.

Ja det du pleier å gjøre nå i dag da?

Ja, jeg er blitt med årene ekstremt bevist på å være godt forbredt i forhold til det å dra på fjellet. Da var jeg på topptur i Jotunheimen på Valdresfjella i april i år og i tillegg var jeg sammen med kjæresten min som har mye mindre erfaring enn meg. Så det betyr vel at jeg gjorde forberedelsene enda mer grundig enn hva jeg ville gjort kanskje om jeg hadde dratt med kompisser som jeg anser

Ingen konkrete endringer utenom å ta det litt roligere.

En vekker om alvoret med snøskred.

På tur med kjæresten.

Gjorde forberedelsene enda mer grundig pga naturlig lederposisjon, enn om han

som likesinnede hehe. Ja. Så det betyr at jeg pakker sekken sjekket faktisk nøye bateriene på begge skredsøkerene. Pakket sekken sånn mye mer i å med at vi skulle såpass langt inn....ut fra.....det er et sånt skisenter....ja tar mye mer forbehold både i forhold til førstehjelp....asså sånn type at man kan yte førstehjelp.

Men på den turen tar du forbehold om vær, snø og terreng?

Ja da går jeg å tenker hele tiden....det er sånn greie jeg har lært meg med årene og særlig da etter at jeg har gått på dette ”ski og skred” da som er et sånn halvårsutdanning eller kurs på folkehøyskole på Alta Øytun folkehøyskole. Som tilbyr sånn kurs som heter ski og skred da. Så der da gjennom det....du lærer mye....på skredkurs i Alpene og i Canada og hadde da en praksis på våren og da oppi nordnorge hvor man er sykt mye på tur da og får inn en sånn slags drill da, på hvordan man skal gjøre det når man skal ut på tur. Hvordan man fra å pakke sekken sjekke utstyret til man med en gang å sjekke værmeldingen med en gang å sånne ting til man kommer ut på tur og med en gang ser an terrenget.

Kunne du tatt for deg den turen fra i fjord litt sånn systematisk?

Det er som jeg sa da, når jeg er på hytta, sjekke skredsøkerene i og med at jeg skulle ha med kjæresten min som hadde mindre peiling enn meg. Så hadde vi liksom grundig gjennomgang av...bruk av sender mottager utstyr sjekket at batteriene var i orden, sjekket at hun hadde de nødvendige tingene, jeg sjekket at, jeg har kjøpt meg sånn ABS-sekk, sjekket at den var i orden....ææhhmm... pakker sekken for, med forbehold eller hva man skal si, med tanke på at det kan oppstå uante situasjoner hvor man kan trenge

hadde vært med kompisser.

Sjekker batteriene på S/M, tar førstehjelpststyr med.

Øytun folkehøyskole med ”ski og skred”. Mener selv at han tar gode forholdsregler og at det er blitt en slags automatikk i det.

Poenget er kunnskapen han nå sitter inne med.

Veldig oppmerksom på det utstyret de skal ha med på turen. Slik at alt er i orden med tanke på at uante situasjoner kan inntreffe.

for eksempel førstehjelpsutstyr.

Du kjente til område der fra før av?

Ja, det gjorde jeg og kart selvfølgelig har jeg med. Og batterier på mobiltelefonen.

Også underveis når dere går av gårde....

Da handler det om at det slår inn sånn automatikk hos meg i forhold til om dette er sikkert rutevalg er det noen første inntrykk som gir deg en indikasjon på at dette her er utrygt terreng, hvordan reagerer snøen rundt deg, hvordan er det over deg, åssen er rutevalget liksom er det det sikreste rutevalget du har opp det fjellet her. Ja, mange sånne faktorer da som nåda... blitt automatisk på en måte. Og snakke med folk om...ja...nå var det jo ikke akkurat noen reell skredfare da. det er klart hadde det vært en reell skredfare så ville jeg i mye større grad snakket med folk på vei opp eller eventuelt folk du møtte på vei ned. Sånne type ting. Ja. Det er jo sånn, hvis du skal kjøre noe spesielt, om det har rast der før i år og åssen basen under er jo ekstremt viktig liksom. Ligger det et lag nesten i bønn som er glasur som er potensielt til å rase ut liksom, er det et mildvær som kom i desember som gjorde at det regnet og frøys på som ligger i bønn, er det jo selv om det har vært veldig mye bra snø etter det så er det jo potensielt kjempefarlig lag nesten i bønn da som gjør at det kan bli massive skred. Så er det jo hver gang jeg drar ut å danne seg et bilde over hele året egentlig. Jeg føler jo at jo mer jeg lærer om skred jo mer komplekst blir det å, jo flere faktorer må du ta inn i beregningen på en måte.

Så videre på denne turen da, så var det ikke noe spesiell skredfare da og det var jo du som primært hadde

Siden det var liten skredfare under denne turen og dermed lite vurdering føler Pål det viktig å få frem alt han sitter inne med.

ansvaret for den turen så da du kom til toppen tok du nok en vurdering da?

Ja, det gjør man jo fortløpende, men dette er snakk om i april, slusjføre hvor du bare egentlig snakker om timing med når på dagen du går opp og når du kjører ned. At ikke snøen er for våt liksom at du har et perfekt sånt lag, med at det ikke raser for mye, med at...at ikke snøen er blitt for bløt da. Så det er jo klart en vurdering en må gjøre når man er kommet på toppen. Har man brukt for lang tid og det er for seint på dagen og det er for varmt da så...så...men det var det ikke i dette tilfellet. Det var egentlig perfekt, sånn fint påskeslusj. Så sånn sett er det et dårlig eksempel da. det er ganske mye en kan utelukke sånn i forhold til etter at det har kommet 30 cm med nysnø.

Hvis vi tar for oss skredet hva mener du det direkte har gjort med din måte å kjøre på ski på?

Det har helt klart ført til en bevistgjøring rundt det at man må ta visse forhåndsregler når man befinner seg i skredterreng og at man kan gjøre...ja...at man må gjøre sitt ytterste for å minimere risikoen mest mulig da. Er det det handler om mener jeg da...at man...ved...ja fra A til Å. alt det andre er å minimere risikoen da. uten at det går utover turgleden da... det trenger det nødvendigvis ikke gjøre, man må ikke kjøre flatt, men det... man kan kjøre bratt så med...i...my...i mye nysnø. Men det handler om en vurdering hele veien. At man er bevist. Med en gang man forlater preparerte løyper og over. Er det 30 grader(?) (halvveis spørsmål) så er det potensielt mulig å utløse skred, og det må man ha i bakhode hele tiden.

Forholdene var slusjføre.

Skredet har ført til en bevistgjøring rundt de forhåndsreglene en må ta i skredterreng, mener Pål. Men i hvilke grad er det alderen og interessen som spiller en rolle angående kunnskapen Pål nå sitter inne med.

Hvor lang tid etter skredet tok det før du følte deg trygg igjen da?

Ææh, det gikk jo litt tid....eller ja nå er det jo 8 år siden så jeg har jo fått det litt på avstand nå så husker ikke sånn, men....men man var jo litt sånn ekstra på allerten i starten da, men jeg har absolutt kjørt mye mer ski etter jeg opplevde skredet enn før på en måte.

Men har du noen sånn konkrete endringer?

Ja, men merker vel hele tiden mens man blir eldre, at jo mer bevisst man er at sånn i påsken liksom så snudde vi liksom etter en tredjedel av turen blant annet over Strynefjellet fordi vi opplevde at det var for mange pekepinner på at dette var et skredfarlig terreng. Det er klart det var sånne typer wohsj lyder blant annet og liksom. Det er fordi vi har opparbeidet oss kunnskap og kanskje blitt såpass moden at en er mer hypp på å komme hel ned igjen enn å absolutt komme på toppen liksom. Så det er klart at det er jo en sånn holdningsendring også helt klart.

Kan du si noe om hva som er ditt syn på hva som er en god frikjører fra før du ble tatt av skredet til nå, om det er noen endringer der?

Det er jo det der at det, selv om du er rå på ski så hjelper det deg ikke en dritt om du ikke kan vurdere risikoen liksom, ved det du gjør da. Så det er klart det står mye mer respekt av en frikjører som har....typisk Stian Hagen som er en av de råeste frikjørerne i verden samtidig som han er utdannet UIAGM guide da.

Du Pål, sånn helt konkrete ting sånn som du har gjort selv sånn som den skolen du gikk på i Nordnorge og type kanskje utstyr, eller sånn konkrete endringer som du

Har kjørt mye mer ski etter skredet enn før.

Bevist på aldringens fornuft. Eks. en tur på strynefjellet der Pål og noen andre snudde etter 1/3 av turen fordi det var for mange alarmtegn.

”Mer hypp på å komme hel ned igjen enn absolutt komme på toppen”.

Respekt av frikjørere med mye kunnskap.

har gjort etter det skredet da, er mange av de tinga fordi du ble tatt av den ulykken eller hadde gjort det uansett.

He he.....hva skal man si, man håper jo at det er noe man kanskje hadde innsett selv, men samtidig så er jo det....kanskje en erfaring som har gjort meg mye mer bevisst på det enn mange andre og det rører noe ved meg. Asså sånn vi opplevde for noen år siden å komme opp i en.....etter....som første gruppe inn i et skred da. Hvor det var personer som var tatt da og som ble hentet av redningshelikopter i st. anton. Og det er klart jeg merket at jeg hadde en mye mer reaksjon på å havne oppi en sånn situasjon igjen enn de andre så det er klart det har nok gjort ...gjort noe ekstra med meg i forhold til det å være bevisst da. og det skremmende med det var at vi sannsynligvis hadde kjørt ned samme siden som de hadde kjørt da. så jeg tror nok jeg har blitt mer bevisst, men altså jeg har fått en større interesse for det da. men det er dyrkjøpt erfaring. Har kanskje også vært god erfaring. Jeg vet ikke.

Ja det er vanskelig å vite helt, hva man hadde gjort eller ikke hadde gjort.

Ja, jeg er nok en sånn derre som synes det er ålreit å ta risiko men synes også det er greit å minimere risikoen når man kan det på en måte. og sånn jeg har opplevd det er at det at jeg oft har tenkt flaut..at det er flaut å bli tatt av skred liksom .hehe. at jeg vil ha mulighet til å vurdere dette selv på en måte. At det ville vært flaut å bli redda og sånn type ting hvis jeg hadde gjort en dårlig vurdering. Og kanskje er jeg nok litt sånn av natur også, at jeg vil opparbeide meg kunnskap om det da og typisk sånn som nå med den ABS-sekken det er noe jeg har lest meg opp ganske mye på og jeg mener selvfølgelig er en dyr førstegangsinvestering, men det er klart det er en ekstremt billig livsforsikring på sikt hvis du

Pål mener skredulykken har gjort han mer bevisst.

Synes det er greit med risiko, men også minimere risikoen når man kan.

Flaut å bli tatt av skred og vil ha muligheten til å vurdere det på egenhånd.

ABS- sekk – en billig

fordeler det litt utover på en del år. Og såne type ting så er jeg nok litt mer tilbøyelig når jeg ser statistikken i forhold til den ABS-sekken så nøler jeg egentlig ikke med å kjøpe noe sånt da. hvis det kan være med på å minimere risikoen på å dø liksom. Det er artig i Norge, man kjører gjerne rundt i en ny gore-tex jakke til 5000 og en bukse til 4000 som jo blir 9000, men en sånn skredsekk som jeg kjøpte til 6000. Nei det er for dyrt for mange. Så jeg vet ikke helt, jeg er ikke helt enig i den vurderingen der da. Så du kan heller kjøre med den buksa du har et år til å heller kjøpe deg ABS-sekk.	livsforsikring.

Systematisering

Skreddagen, 8 år siden.

Vær og snøforhold	Terreng	Mennesket
”Det var snødd mye og vi tok toppheisen opp og kjørte med en gang da.” Vi hadde ikke sett på noe vær, terreng eller snøforhold i forkant. ”Det var første dagen første turen. ” ”fint vær, klar og fin dag”. ”Ja, vi finner jo da en leside. Det hadde vært lite snø fra før, men det har kommet da ca 1meter da med fjærlett pudder(...)i slutten av desember”.	”Det var en svær jævla fjellside og det var ikke så mange som hadde kjørt der før oss”. ”Det var bratt og konvekt” ”kjøre et bratt stykke ned og så litt inn til venstre for å treffe den renna hvor jeg senere ble tatt”. ”kanskje et sted mellom 30 og 40 grader, inn i den rennen 40. Det var ikke hoppsvinger...tror jeg...det var mer sånn dra på litt”. ”Det er en ganske bra side over meg”.	”Han (kameraten) var kjent av alle – kjent for å dra på. Så du ble liksom fyra opp av det og når det kom et så stort dump, så hang jeg liksom bare med han da. (...) Vi våknet opp fyllesyke i den leiligheten og det var altfor mange mennesker, var bare keen på å komme ut”. ”Ja, han (kameraten) hadde kjørt der masse før da så, jeg var jo litt naiv og jeg var 18 år 19 år da det skjedde.” ”Hadde lite skredkunnskap, bortsett fra at jeg hadde skredsøker, så kunne jeg svært lite”. ”Vi var to stykker” ”Så vi tar en kjapp vurdering på toppen. Vi var klare på at her var det en viss fare, så vi er nødt å kjøre en og en”. ”var ganske sikker på egne ferdigheter” ” Ææhh, ja jeg kan vel egentlig si sånn i ettertid at planleggingen var helt rævva liksom”.

I dag.

Vær og snøforhold	Terreng	Mennesket
”Den turen var i april – slusjføre hvor du bare egentlig snakker om timing når på dagen du går opp og når du kjører ned”. ”Denne dagen var egentlig perfekt, sånt fint påskeslusj”. ”ligger det et lag nesten i bunn som er glasur, kom det et mildvær i desember som frøys på.....” ”Så det er jo hver gang jeg drar ut å danne seg et bilde over hele året egentlig”.	”Ja, jeg kjente til område fra før”. ”Underveis handler det om at det slår inn en sånn automatikk hos meg. I forhold til om dette er sikkert rutevalg, er det noen første inntrykk som gir deg en indikasjon på at dette her er utrykt terreng, hvordan reagerer snøen rundt deg, hvordan er det over deg, åssen er rutevalget liksom og er det det sikreste rutevalget opp det fjellet her”? ”Hadde det vært en reell skredfare så ville jeg i mye større grad snakket med folk på vei opp eller eventuelt folk du møter på vei ned”.	”Jeg var på tur med kjæresten min som har mye mindre erfaring enn meg”. ”Gjorde forberedelsene enda mer grundig enn om jeg hadde vært på tur med kompiser som jeg anser som likesinnede”. ”så vi hadde liksom grundig gjennomgang av...bruk av sender mottager utstyr, sjekket at batteriene var i orden og sjekket at hun hadde de nødvendige tingene”

Før skredet

Holdninger og adferd.
”Når det kom et så stort dump så hang jeg liksom bare med han da”.   ”Jeg var jo litt naiv og jeg var 18 år 19 år da det skjedde. Gikk i tredje gym. Hadde lite skredkunnskap sånn, bortsett fra at jeg hadde skredsøker (litt latter), så kunne jeg svært lite”.

”Ææhh ja jeg kan vel egentlig si sånn i ettertid at den (turplanleggingen i forkant) var helt rævva liksom”.

”Så tror jeg vi nesten ikke vi sjekka... tok skredsøker sjekk engang jeg”.

I dag

Holdninger og adferd.

”det gav heller en sånn der...at det... jeg må lære meg mer. Det har kommet mer sånn i ettertid. Det var helt klart en sånn vekker i forhold til bevisstgjøring i forhold til å forholde seg til skredterreng”.

”Ja, jeg er blitt med årene ekstremt bevist på å være godt forbredt i forhold til det å dra på fjellet”.

”Man var jo litt sånn ekstra på allerten i starten da, men jeg har absolutt kjørt mye mer ski etter jeg opplevde skredet enn før på en måte”.

”Hvordan man fra å pakke sekken sjekke utstyret til man med en gang å sjekke værmeldingen med en gang å sånne ting til man kommer ut på tur og med en gang ser an terrenget”.

”Pakker sekken for, med forbehold eller hva man skal si, med tanke på at det kan oppstå uante situasjoner hvor man kan trenge for eksempel førstehjelpsutstyr”.

”Da handler det om at det slår inn sånn automatikk hos meg i forhold til om dette er sikkert rutevalg er det noen første inntrykk som gir deg en indikasjon på at dette her er utrygt terreng, hvordan reagerer snøen rundt deg, hvordan er det over deg, åssen er rutevalget liksom er det det sikreste rutevalget du har opp det fjellet her. Ja, mange sånne faktorer da som nåda... blitt automatisk på en måte”.

”I påsken liksom så snudde vi liksom etter en tredjedel av turen blant annet over Strynefjellet fordi vi opplevde at det var for mange pekepinner på at dette var et skredfarlig terreng”.

”Det ville vært flaut å bli redda og sånn type ting hvis jeg hadde gjort en dårlig vurdering”.

”Jeg har kjøpt meg sånn ABS-sekk”.

7.2

7.3 Intervju 3. Geir – Den lokale helten

Alder	24
Yrke	Student
Bosted	Trondheim
Startet med frikjøring	14 år
Skikjøring per år de siste årene.	40-50 dager
Telemark/alpint	Alpint

Hva mener du karakteriserer en god frikjører?

En god frikjører det er en som står godt på ski i all slags terreng det egentlig....slik sett. Stabilt på ski. Også er det jo selvfølgelig et skredkunnskapaspekt som ligger litt bak å lurer litt...hehe. Det er jo ikke nødvendigvis tenkt noe sånn.....jeg vet ikke. (pause) men.....jaja..nei... hvis dere hadde spurt meg slik: hvem er den beste frikjøreren? Så hadde jeg svart han som står best på ski da selvfølgelig.

Forkant av skredet.

Kan du beskrive det skilmiljøet du var en del av det året du ble tatt av skred?

Jaaa... det e nå

Altså, hvilke type miljø?

En blanding av ungdoms....eller barneverner da, lokale og da studentmiljøet som e i sogndal. Det var vel et sånn miljø så..det var vel den gjengen jeg pleide å stå på ski med.

Erfaren frikjører som liker å pushe grenser der frikjører idealet hovedsakelig er basert på skiferdigheten.

Lokale og studentmiljø.

Hvor lenge er det siden skredet?

Skal vi se.....det må være våren 2008

De du kjørte mest med det året, kjørte dere mye bratt....pushet dere en del grenser når dere kjørte?

De lokale... de har jo vært med å...der har vi jo ”tua” på hele tiden liksom. Eller så var det voldsomt mye forskjellig. Folk med alt slags kunnskapsnivå, ferdighetsnivå...ja alt mulig. Men sånn gjennomgående så var det vel stort sett med en eller annen som pushet på litt. Og da var det snakk om å kjøre...kjøre helst bratt og kanskje enda viktigere å kjøre på nye plasser da.

Utforske litt, ja..

Skreddagen.

Var skreddagen en typisk tur?

Det var en typisk tur ja...åja...turen i seg selv?

Det var ikke en utenom de vanlige toppturene, det var en typisk topptur for deg?

Ja, det var det absolutt.

Da vil jeg at du skal beskrive skreddagen og her vil jeg gå litt systematisk frem. Så hvis du kan beskrive det du gjorde i forkant av turen, med turplanleggingen.

Åååå.....ja....planlegging det finnes jo nesten ikke ..hehe.. når du har gått en del turer da er det jo bare at du sende en melding...at vi er giret også får du ja eller nei. Og der går det jo litt på rutine og slik sett, været nå...vi sjekker jo litt..... været i farten og hvordan været eller forholdene i forrige uke var fikk vi jo oppleve på nært hold, da så.

For du har vel kjennskap til været siden det var lokalt?

”Kjøre helst bratt og kanskje enda viktigere å kjøre på nye plasser”.

Typisk topptur.

Lite planlegging siden det er lokale fjell og en bare hiver seg med på tur.

Jo, jeg har jo bilder. Skal vi se....det var februar det ja, overskyet ja midt mellom fint og overskyet. I utgangspunktet fint vær, grenser til flatt lys. Skal du ha flere skildringer av dagen?

Ja, hvis du legger frem det du visste på forhånd om turen, før dere gikk av gårde? Værmelding, snøinformasjon....

Jeg visste jo at det var skumle forhold...altså voldsomt lokal da..avhengig av hvordan vinden hadde stått på...altså jeg er jo lokal da på de fjellene der fremme i dalen. Jeg er helt sikker på at jeg visste at det var en bra fare, ikke sant da. Men gikk jo litt mer sånn på gammel vane, tenkte ikke så mye på det.

Hadde du vært der før?

Jada, mange ganger.

Hvor mange var dere på turen?

Vi var 3 stykk.

Godt motiverte – hvordan var motivasjonen for turen?

Nei, den var vel bra som alltid. Det er en fin gjeng....det viktigste for meg er å ha med seg...vite hvordan folk en står på ski med. Hvordan de har slike mental.... eller holdningene i forhold til natur og fysisk aktivitet da. Her var en kjempegjeng. Det er nå alltid godt, godt humør.

Hvilket utstyr hadde dere med?

Nå må jeg tenke meg om. Jeg hadde skredsøker, det vet jeg og det hadde de andre også. Og de hadde nok, går jeg ut ifra, søkestenger og spade også. Jeg er ikke sikker på om jeg hadde det selv altså. Søkestang og spade tror jeg ikke jeg hadde.

Skreddagen var i februar, midt mellom fint og overskyet vær.

Gikk på gammel vane, tross bevissthet om skumle forhold.

Godt kjent på det aktuelle fjellet. En godt motivert gjeng på 3 stykker.

De to andre hadde S/M, spade og søkestang og Geir hadde S/M, men ikke mer.

Var dere ganske sånn jevne i ferdighetsnivået?

Ja...noen lunde kanskje. Nå var det jo...vi var voldsomt usikker da ...på snøen og hvordan det var ikke sant, men fortsatt snøen var jo bra ikke sant, det var et bra lag med halvpakket pudder kanskje. Vi tok jo vurderinger på det. Han ene han kjørte trygt ned langs ryggen også var det oss to da.

Men viss du tar for deg vei opp, hvilke vurderinger gjorde dere på vei opp?

Nei sånn generellese på snøen også dytte staven nedi og få med deg utviklingen oppover høydemeterne. Hvor det går fra å være kram til tørr snø ikke sant. Om den er vindpakket. Men akkurat på det fjellet da, så går du oppover langs ryggen ikke sant også skal du ned en annen plass så det sier jo lite om snøen akkurat der du skal kjøre da. Så følger bare med litt på snøen, vi graver ikke profiler eller sånne ting, det har jo aldri vært gjort faktisk (litt hånende). Og sånne plasser, så finner vi en skråning der du kan teste litt, der det noenlunde er like bratt som vi skal kjøre da, og prøve å hoppe litt og skrape litt, kjenne litt i lagene, graver litt med votten. Det er slike ting som blir gjort jevnt over. Jeg vet ikke akkurat hva som ble gjort på denne turen her da, men regner med det var litt slik. Det var jo tross alt litt sånn halvskummelt ikke sant.... da.... eller.

Hvordan var det dere imellom, var det noen som var mer fremmpå?

Ja, jeg vil vel kunne si at jeg var en av de da. Jeg var bra fremmpå også var det en sånn midt imellom da og han tredje var voldsomt deffansiv. Så det var på en måte alle tre typene.

Var det noe avlastningsavstand på veien, eller følte dere noe behov for det?

Nei ikke i det hele tatt, vi gikk jo nesten oppå skiene til

De var usikker på forholdene den dagen.

Ingen metodisk fremgangsmåte oppover, men mer erfaringsbasert.

Geir mest fremmpå av gjengen, en middels og en deffansiv.

Gikk rett opp langs ryggen.

hverandre. Det er noe med akkurat det fjellet der, det blir ikke gjort det der, det er liksom opp ryggen og det er ikke farlig uansett.

Når dere så kom til toppen, kan du da ta for deg nedkjøringen?

Ja, vi kom på toppen da...det er jo greit at det...jeg er så giret at det...når jeg først har gått opp så skal jeg stå skikkelig..eller ha det godt moro på ski da. Når jeg kommer opp er jeg ofte mer giret enn fornuftig da så...eller iveren den tar ofte overhånd ikke sant. På grunn av at det har stort sett gått bra før. Og jeg tror...jeg tror ikke vi gikk helt opp heller faktisk. Jeg tror enten vi snudde på grunn av dårlig sikt, eller dårlig vær eller på grunn av at snøen var dårligere lengre oppe fordi den var vindpakket hard og sånn. Jeg er ikke helt sikker, men jeg vet i hvert fall at vi snudde på andre høyden rett før toppen. Også sto vi der på kanten og der er det en skavl og noe greier og jeg syntes det er nå kjedelig å kjøre ned langs ryggen da. Men det var nå...han ene han sa det at han var ikke sikker på føre så det var ikke snakk om. Ja jeg tenkte vel at det...jeg var ikke sikker på om det sku være bra, men jeg ga vel litt faen. Det er noe med, du blir litt sånn idiot da, vet du. Når du er født og oppvokst der og det har gått bra så mange ganger så tenker du ikke på det. Så øker det bare på, brattere, brattere og så plutselig så er det ferdig. Så jeg må si det at det var vel kanskje...jeg er kjent for det før og...for å ta sjansen for å si det slik...smålatte. Også sto vi på kanten der da hadde vi fått den første turen også skulle vi til på den skikkelige bratte delen...ikke sant. Også sa han...han sa at ”jeg kan kjøre jeg” og da...da han sa det så bare stakk jeg fra han. Og når jeg tenker meg om, så kjørte jeg først fordi...fordi jeg var usikker på føre da. Og da tenkte jeg vel...ikke hellsike at han skal bli tatt av skred på grunn av meg liksom. Og derfor når jeg tenker meg, så må vi jo ha visst om

Mer giret enn fornuftig når han er kommet på toppen. Iveren tar litt overhånd på grunn av at det oftest har gått bra.

Geir og den ene kjører rett ned, mens den tredje kjører ryggen ned pga at han ikke stolte på forholdene.

”Ja jeg tenkte vel at det...jeg var ikke sikker på om det sku være bra, men jeg ga vel litt faen”.

Geir hiver seg ut før den andre, når han sier at han skal først.” Ikke hellsike at han skal bli tatt av skred på grunn av meg liksom”.

faren egentlig.

Så du hev deg ut før han?

Så da han sa at jeg kjører først, så stakk jeg bare med en gang. Så gikk det to sekunder så var jo hele siden løsnet. Han sto jo litt trygt egentlig, så det løsnet 10 – 20 meter under der han sto.

Hvor bratt var det ca der skredet gikk?

Rundt 40 grader en plass.

Underveis i skredet, følte du at ditt liv var i fare?

Ja absolutt...jeg kjørte jo nedover og så ser jeg mot venstre og ser bare sprekken gå av gårde. Med en bruddkant på 30- 40- 50 cm akkurat der da. Og da...da var det jo bare til å sette seg i hockey liksom....og prøve å stå rett ned.....men så var det jo helt hvitt....og kjørte vel rett over en sånn hammer eller noe slik at jeg...ble en slags dropp...var jo bra høy faktisk...svevet en stund..uten at jeg så annet enn hvitt..også plutselig så lander jeg..lander på føttene faktisk, men falt bak på ræven men spratt opp på føttene igjen. Også var det helt hvitt, jeg prøvde vel å kjøre beint ned også ble det enda verre tror jeg...også var jeg bakpå ræven også kjente jeg trykke i ryggen...jeg var vel bakpå ræven også sporet skiene...da prøvde jeg vel å spore skiene ut på skrå tror jeg. Også var det vel....ja da begynte det å bli skikkelig stygt. Også....ja da var det slik..jeg sporet meg ut på skrå og dette gikk jo forferdelig fort og jeg hadde massene i ryggen. Plutselig så ser jeg en liten bjørk eller noe, ved skog grensen. Og da prøvde jeg faktisk å styre meg mot den av en eller annen grunn..hehe. Også tror jeg vel nesten jeg kom helt bort til bjørken og da hektet jeg vel skien...fikk foten fast og kneet gikk. Og det var så helsikes vondt at da lå jeg bare helt i ro og måtte bli hentet liksom.

10 – 20 meter nedover så løsner hele siden. Ca 40 grader helning med en bruddkant på 30-40-50 cm.

Følelse av at livet var i fare.

”da var det jo bare til å sette seg i hockey liksom....og prøve å stå rett ned.....men så var det jo helt hvitt”

Måtte du bli gravd opp etterpå?

Om jeg måtte?

Ble du helt begravd eller?

Nei, jeg fikk jo den kneeskaden og da var det jo et smertehelvete og så ble jeg ført et par hundre meter ned den rennen det ikke var skog da. Og kom i bunn der og da stoppet det litt opp da. Var vel begravd opp til halsen eller noe sånn og da satt jeg med føttene sånn rett ned og fast.

Gjennomførte dere noen gruppetest i forkant, med s/m?

Njaa,, hva det vil si, om vi testet utstyret liksom?

Ja...skredsøkerene.

Ja ikke noe sånn voldsomt...jeg vet ikke hva for tester dere bruker nå, men en tester jo...skrur på...sjekker batteriet. Jeg vet ikke om det ble gjort noe søktest...nei tror jeg ikke – faktisk. Det kan godt hende, men det er liksom sånn som blir gjort på 50 prosent av turene. Jeg vet ikke om dette var en av de, men utstyret det virket nå så det var ikke det.

Etterkant av skredet.**Hvor lang tid tok det etter skredet før du var på ski igjen?**

Tja, skal vi si en måned kanskje. Nå kan det hende jeg tar litt i, men jeg var i hvert fall på ski da med sånn skinner og noe begrenset. Eller, ja tror det...si halvannen da.

Da du kunne stå skikkelig på ski igjen, hvordan oppførte du deg på de turene da?

Da var det plutselig sent utpå våren og da går skredene og etter

Fikk en kneskade og begravd til halsen.

S/M gruppetest utføres ca på 50 prosent av turene så Geir vet ikke om dette var en av de.

Halvannen måned før Geir var på ski igjen pga skade.

Følte seg helt trygg på

hvert begynner alt å stabilisere seg. Og da er det vårsnøen da. Ikke den bløte, men den skikkelig trygge vårsnøen når du kan kjøre de bratteste rennene da. Så slik sett så følte jeg meg egentlig helt trygg.	vårsnøen.
Så ingen sånne ettervirkninger fra skredet som du merket? Jo, for jeg merket jo det selvsagt...merket jo det. Men det var ikke før til neste vinter da jeg fikk kjenne litt...kjøre litt på pudder. Så syntes jeg egentlig det var kjempeskummelt.	Turene til vinteren igjen året etter var det ”kjempeskummelt”.
Var det et år etter det? November eller desember året etter. Ca 9 måneder da. Og da kom jo de samme snøtypene opp igjen. Og i hvert fall i brattheng ble jeg jo skikkelig nervøs da, uansett hva det var så måtte jeg la andre folk kjøre først. Også kom det en episode der, det kan vel være en eller to måneder senere der jeg kom ned på akkurat samme plassen. Kjører, husker ikke helt føre, det kan være sånn småekkel føre da, men da psyket jeg i alle fall helt ut da jeg kom på samme plassen igjen. Da.....da var det sånn skikkelige angstgreier...visste ikke hva jeg skulle gjøre..... bare legge seg i snøen (heeh). Det var ikke noe trøbbel det var bare rett og slett psyken.	”i brattheng ble jeg jo skikkelig nervøs da, uansett hva det var så måtte jeg la andre folk kjøre først”. Fikk skikkelig angst neste gang Geir kom til skredplassen.
Gjorde du noen bevisste valg eller endringer av sikkerhetsprosedyrer på de turene? Ja, både på de og på alt som blir gjort så er det en stor forskjell. Det vil jeg påstå. Jeg er jo ikke den som...er super...jeg er jo ikke så jækla godt skolert da...jeg går jo mest på erfaring. Så de prosedyrene jeg har er ikke nødvendigvis de som blir mest brukt, men jeg har jo masse sånne tiltak da. Så jeg vet jo hvordan jeg skal bruke utstyret da, så...så det blir jo kjørt på en annen måte da. Men at det fortsatt blir tatt sjanser....det....det tror jeg faktisk....ja.	Geir mener det er stor forskjell fra før skredet til etter – på sikkerhetstenking. Tar fortsatt sjanser.

I dag.

Hvis du skal beskrive din siste vintertur litt systematisk, hvilke deler går du gjennom da i turplanleggingen nå?

Tjaaa.....(pause)

Hvis du kan ta for deg den siste turen du husker der det var vintersnø.

Det er jo snakk om, skal vi se. Det er vel å gå litt mer grundig til verks på vei opp kanskje. Jeg har fått det for meg at det er egentlig voldsomt...voldsomt skummelt å kjøre ned bakker som ikke er gått opp da. Så jeg prøver i størst mulig grad å gå opp der jeg kjører ned. Også få med meg snøen sånn sett. Ogsåtja...når det gjelder utstyr så er vel det....for det første sjekke at du har batterier at de ikke har stått på eller sånne ting. Det blir gjort mye mer av. Ja generelt sett....mye sikrere på det jeg gjør.

Men har du et eksempel på en tur i fjord som du husker?

Tjaaaaa.....

Hvis du kan ta for deg hvilke rutiner eller prosedyrer du tar for deg fra du går ut av bilen, trasker oppover til du er nede igjen?

Da må jeg tenke, mulig jeg har noen bilder, men.....tja.

Eller hvilke rutiner du vanligvis pleier å gjøre nå?

Nei jeg har vel egentlig ikke noe sånn voldsomme.....sånn godt svar...en detaljert plan egentlig...jeg vet bare at det.....jeg vet bare at det jeg følger mer med på været de siste dagene så....plutselig så kan jeg jo...nå har jeg jo tatt med været den siste uken og ikke sant. og det som er spesielt...det er jo....det er jo å prate med lokale folk. Men det er jo sånn jeg alltid har

Går mer grundig til verks og at det er blitt voldsomt skummelt å kjøre ned bakker du ikke går opp.

Ingen detaljert plan.

Trygg på gjemmebane i motsetning til på bortebane

gjort, men det er noe med....på hjemmebane så føler du deg trygg uansett da. Så hver gang jeg kommer på Møre eller hvor som helst så er det plutselig voldsomt mye viktigere å prate med lokale og jeg føler meg mer utrygg da....selv om jeg tar mye større sjanser hjemme der jeg kommer fra selv.

Men hvis du er på et ukjent sted, hva er det du pleier å gå inn på da da?

Da er det dette med været, det er en ting. Hvis du skal litt oppi fjellet å parkere....det er nå alltid fastboende lokale folk som har peiling på hvordan det har snødd siste uken, er det så eller så mye, er dette en typisk skredplass. Dette kommer jo frem med en gang bare du lufter tankene dine. Det er det jeg mener, det er det beste tiltak du kan gjøre er å prate med disse gamle karene som sitter hjemme i stuen og følger med på været. Så det gjør jeg faktisk når jeg kommer til fremmede plasser da. Så hjemme, da hører jeg jo litt med gamlingen inne og besten, men er jo ikke så interessert i å høre på de på en måte. Og ellers så er det vel samme tralten.

Og når du går oppover på fremmede plasser har du noe du gjør da?

Nei jeg er jo bare generelt sett mer skeptisk og har lettere for ikke å ta sjanser da. Det er vel liten sjanse for at jeg kjører en plass jeg ikke har gått opp tror jeg.....på en fremmed plass. Spesielt etter det som hendte da. Så det er vel alt jeg kan si om den saken. (Pause) du ville vel ha frem noen detaljerte greier om hva jeg gjorde før til nå?

Ja.

Jeg vet ikke om det er noen flere sånne prosedyrer da, men det er bare snakk om at jeg gjør ting litt mer grundig og med det mener jeg vurderinger, sjekker snøen, men er ikke på det

selv om Geir tar større sjanser hjemme.

På ukjent plass er det viktig å prate med fastboende.

Ingen andre rutiner på ukjente plasser bare mer skeptisk.

Irrelevant med snøprofiler heller få en sjæring med skien eller hånden.

stadiet at jeg driver å graver snøprofiler og slike ting. Det gidder jeg ikke og det synes jeg egentlig er litt irrelevant. Så det er mer snakk om å få seg en sjæring, en sjæring du lager med skien eller hånden....et eller annet... følge ekstra godt med da og generelt sett mer skeptisk.

Med vurderinger de andre gjør i gruppen, hvordan stiller du deg til det?

Jeg vet jo at uansett hva jeg mener da...og det har ofte blitt litt slik, så jeg jo høre litt på de andre og da. Si at det er en av 20 da, som ikke har lyst, så må du nesten høre på han da på en måte. Så med tvilen til gode så...så...så når du går med andre folk så må du ta hensyn og da...mye, mye mer hensyn og ta og da. Og da blir det jo mye tryggere også med en gang, for jeg er jo ikke den som bremser mest da, det har jeg aldri hvert.

Men har du opplevd den motsatte situasjonen da, at det er noen andre som pusher på og du heller vil holde litt igjen?

Tjaa...mmmmhhh...tja det kan ha hendt etter skredet...faktisk. (veldig usikker). Men jeg har ikke noe konkrete som jeg kommer på i farten. Men jeg vet at det er litt varierende folk jeg er med da. Noen er jo bare giret og har lite kunnskaper og erfaring kanskje, så de kjennerkjenner jo ikke fareaspektet og slike ting. Så da er det bare snakk om å ”gønne” på og ser hvordan det går og slike ting. Og da vil jeg jo kanskje prøve å gjøre de oppmerksom på det jeg synes er viktig da. Men det er vel ingen som er så galene at jeg har måttet stoppe de tror jeg. Det kan jo hende...nja...det har vel vært et par...et par ganger men da har det vært noe så ekstremt at du vet at det her er ikke snakk om da. Så da går det rett og slett på at de andre er uvitende.

Så du følger din intuisjon på hva som er sikkert?

Mener det er tryggere med andre for da må en ta hensyn siden han aldri har vært den som bremser opp.

Tydeligvis sjeldent at Geir har vært skeptiske til de andres vurderinger.

Mange forskjellige Geir kjører på ski med, og dersom de er helt uviten og skal til på noe helt ekstremt har Geir irettesatt de.

Ja, men jeg er fortsatt ikke den typen som sier hva folk skal gjøre da. Så når jeg kjører med folk som er ivrigere og hissigere på å ta en sjanse, og de sier at dette er nå helt greit. Så selv om jeg ikke hadde kjørt der så sier jeg nå bare at ”du kan nå bare kjøre”. Kan jo ikke....neker de jo selvsagt ikke. Og går det helt fint da og ser bra ut, så kjører jeg bare etter jeg....så greit er det. Men jeg har vært mye sjeldnere den som kjører først. Men jeg mener ikke med det at jeg har lyst å sende folk forran meg....kjør først du og slik. For det er jo ikke i nærheten av det det går på. Det er viktig at folk gjør sine egne vurderinger på en måte og så kan vi ta det opp samlet....og hvis det er absolutt noen som skal være så sta at de bare må kjøre, så er det helt greit det da. Skjækt når det går bra, og der gjør det jo....99,5 prosent av tilfellene.	Ikke er typen som sier hva folk skal gjøre. Folk får gjøre som de vil, ”neker de jo selvsagt ikke”. Sjeldnere den som kjører først. ”Skjækt når det går bra, og der gjør det jo....99,5 prosent av tilfellene”.
Da tror jeg vi har fått de svarene vi ville ha da. Jeg vil nå legge vekt på dette med å gå seg fast i sine egne fjell da. For jeg tror ikke det hadde hendt....jeg er jo nærmeste naboene til alle de fjellene der. Og derfor så er jeg bråkjekk og kjepphøy, her har jo jeg drevet på i alle år og det har vært trygt, ikke sant. Jeg har jo vært med på skredtilfeller før da, der det har løsnet litt og stoppet opp og slike ting. Og mindre sånne overflate skred som du utløser med støvvelen eller klarer å kjøre ut av og lignende. Men likevel så skulle det noe skikkelig til da før jeg....selv om jeg sannsynligvis ikke ville blitt skikkelig begravd av det skredet så kunne det nå ha gått skikkelig gale...lett. Men du kjenner kreftene da og det er ekstreme krefter....du blir så liten at det...du blir jo merket for livet slik sett. Og jeg har jo kjørt med en mye større nervøsitet de siste årene.	Geir påpeker hvor skummelt det er å gå seg fast i sine egne fjell. Fordi en raskt blir for kjepphøy. Stor respekt for kreftene i skredet. Merket for livet.

Systematisering

Skreddagen, to år siden.

Vær- og snøforhold	Terreng	Mennesket
”overskyet ja midt mellom fint og overskyet. I utgangspunktet fint vær, grenser til flatt lys”. ”vi sjekker jo litt..... været i farten og hvordan været eller forholdene i forrige uke var fikk vi jo oppleve på nært hold”. ”Jeg visste jo at det var skumle forhold”. ”det var et bra lag med halvpakket pudder kanskje”. ”se på snøen også dytte staven nedi og få med deg utviklingen oppover høydemeterne. Hvor det går fra å være kram til tørr snø ikke sant”. ”så finner vi en skråning der du kan teste litt, der det noenlunde er like bratt som vi skal kjøre da, og prøve å hoppe litt og skrape litt, kjenne litt	”Men akkurat på det fjellet da, så går du oppover langs ryggen ikke sant også skal du ned en annen plass så det sier jo lite om snøen akkurat der du skal kjøre da”. ”vi gikk jo nesten oppå skiene til hverandre. Det er noe med akkurat det fjellet der, det blir ikke gjort det der, det er liksom opp ryggen og det er ikke farlig uansett”. ”Rundt 40 grader en plass”(der	”planlegging det finnes jo nesten ikke” ”når du har gått en del turer da er det jo bare at du sende en melding...at vi er giret også får du ja eller nei”. ”jeg er jo lokal da på de fjellene der fremme i dalen”. ”gikk jo litt mer sånn på gammel vane” ”Jeg var bra fremmpå også var det en sånn midt imellom da og han tredje var voldsomt deffansiv. Så det var på en måte alle tre typene”. ”Når jeg kommer opp er jeg ofte mer giret enn fornuftig da så...eller iveren den tar ofte overhånd ikke sant. På grunn av at det har stort sett gått bra før”. ”Også sto vi der på kanten og der er det en skavl og noe greier og jeg syntes det er nå kjedelig å kjøre ned langs ryggen da. Men det var nå...han ene han sa det at han var ikke sikker på føre så det var ikke snakk om”. ”jeg ga vel litt faen” ”Det er noe med, du blir litt sånn idiot da, vet du. Når du er født og oppvokst der og det har gått bra så mange ganger så tenker du ikke på det”.

i lagene, graver litt med votten”. ”Jeg vet ikke akkurat hva som ble gjort på denne turen her da, men regner med det var litt slik. Det var jo tross alt litt sånn halvskummelt ikke sant”. ”Med en bruddkant på 30- 40- 50 cm akkurat der da”(skredet).	skredet gikk).	”jeg er kjent for det før og....for å ta sjansen for å si det slik”. ”han sa at: jeg kan kjøre jeg og da....da han sa det så bare stakk jeg fra han”. ”ikke hellsike at han skal bli tatt av skred på grunn av meg liksom”. ”jeg vet ikke hva for tester dere bruker nå, men en tester jo...skrur på...sjekker batteriet. Jeg vet ikke om det ble gjort noe søktest...nei tror jeg ikke – faktisk. Det kan godt hende, men det er liksom sånn som blir gjort på 50 prosent av turene. Jeg vet ikke om dette var en av de”.

Idag

Vær- og snøforhold	Terreng	Mennesket
”få med meg snøen sånn sett”. ”Da er det dette med været, det er en ting. Hvis du skal litt oppi fjellet å parkere.....det er nå alltid fastboende lokale folk som har peiling på hvordan det har snødd siste uken, er det så eller så mye, er dette en typisk skredplass. Dette kommer jo frem med en gang bare du lufter tankene dine”. ”Jeg vet ikke om det er noen flere sånne prosedyrer da”. ”sjekker snøen, men er ikke på det stadiet at jeg driver å graver snøprofiler og slike ting”. ”det er mer snakk om å få seg en sjæring, en sjæring du lager med skien eller hånden....et eller annet...følge ekstra godt med da og generelt sett mer skeptisk”.	”voldsomt skummelt å kjøre ned bakker som ikke er gått opp da. Så jeg prøver i størst mulig grad å gå opp der jeg kjører ned”.	”jeg har vel egentlig ikke noe (...)detaljert plan egentlig...jeg vet bare at det.....jeg vet bare at det jeg følger mer med på været de siste dagene så...plutselig så kan jeg jo...nå har jeg jo tatt med været den siste uken og ikke sant. og det som er spesielt...det er jo....det er jo å prate med lokale folk” ”på hjemmebane så føler du deg trygg uansett da”(motsetning fra ukjente plasser). ”når du går med andre folk så må du ta hensyn og da...mye, mye mer hensyn og ta og da. Og da blir det jo mye tryggere også med en gang, for jeg er jo ikke den som bremses mest da, det har jeg aldri hvert”. ”det er vel ingen som er så galene at jeg har måttet stoppe de tror jeg. Det kan jo hende...nja...det har vel vært et par...et par ganger men da har det vært noe så ekstremt at du vet at det her er ikke snakk om da”. ”Det er viktig at folk gjør sine egne vurderinger på en måte og så kan vi ta det opp samlet....og hvis det er absolutt noen som skal være så sta at de bare må kjøre, så er det helt greit det da. Skjedd når det går bra, og der gjør det jo....99,5 prosent av tilfellene”. ”Jeg vil nå legge vekt på dette med å gå seg fast i sine egne fjell da”. ”derfor så er jeg bråkjekk og kjepphøy, her har jo jeg drevet på i alle år og det har vært trygt, ikke sant”.

Før skredet

Holdninger og adferd

”da var det snakk om å kjøre...kjøre helst bratt og kanskje enda viktigere å kjøre på nye plasser da. Utforske litt”

”Jeg er helt sikker på at jeg visste at det var en bra fare, ikke sant da. Men gikk jo litt mer sånn på gammel vane, tenkte ikke så mye på det”.

”jeg er så giret at det...når jeg først har gått opp så skal jeg stå skikkelig..eller ha det godt moro på ski da. Når jeg kommer opp er jeg ofte mer giret enn fornuftig da så...eller iveren den tar ofte overhånd ikke sant. På grunn av at det har stort sett gått bra før”.

”Det er noe med, du blir litt sånn idiot da, vet du. Når du er født og oppvokst der og det har gått bra så mange ganger så tenker du ikke på det. Så øker det bare på, brattere, brattere og så plutselig så er det ferdig. Så jeg må si det at det var vel kanskje....jeg er kjent for det før og....for å ta sjansen for å si det slik”.

I dag

Holdninger og adferd

”det var ikke før til neste vinter da jeg fikk kjenne litt...kjøre litt på pudder. Så syntes jeg egentlig det var kjempeskummelt”.

”November eller desember året etter. Og da kom jo de samme snøtypene opp igjen.Og i hvert fall i brattheng ble jeg jo skikkelig nervøs da, uansett hva det var så måtte jeg la andre folk kjøre først. Også kom det en episode der, det kan vel være en eller to måneder senere der jeg kom ned på akkurat samme plassen. Kjører, husker ikke helt føre, det kan være sånn småkkelt føre da, men da psyket jeg i alle fall helt ut da jeg kom på samme plassen igjen. Da.....da var det sånn skikkelige angstgreier....visste ikke hva jeg skulle gjøre..... bare legge seg i snøen (heeh). Det var ikke noe trøbbel det var bare rett og slett psyken”.

”Ja, både på de og på alt som blir gjort så er det en stor forskjell. Det vil jeg påstå”.

”det blir jo kjørt på en annen måte da. Men at det fortsatt blir tatt sjanser....det....det tror jeg faktisk....ja”.

”Jeg har fått det for meg at det er egentlig voldsomt....voldsomt skummelt å kjøre ned bakker som ikke er gått opp da. Så jeg prøver i størst mulig grad å gå opp der jeg kjører ned”.

”Jeg vet ikke om det er noen flere sånne prosedyrer da, men det er bare snakk om at jeg gjør ting litt mer grundig og med det mener jeg vurderinger, sjekker snøen, men er ikke på det stadiet at jeg driver å graver snøprofiler og slike ting. Det gidder jeg ikke og det synes jeg egentlig er litt irrelevant. Så det er mer snakk om å få seg en sjæring, en sjæring du lager med skien eller hånden....et eller annet... følge ekstra godt med da og generelt sett mer skeptisk”.

”Jeg vil nå legge vekt på dette med å gå seg fast i sine egne fjell da. For jeg tror ikke det hadde hendt....jeg er jo nærmeste naboene til alle de fjellene der. Og derfor så er jeg bråkjekk og kjepphøy, her har jo jeg drevet på i alle år og det har vært trygt, ikke sant”.

”Jeg har jo vært med på skredtilfeller før da, der det har løsnet litt og stoppet opp og slike ting”.

”Men likevel så skulle det noe skikkelig til da før jeg....selv om jeg sannsynligvis ikke ville blitt skikkelig begravd av det skredet så kunne det nå ha gått skikkelig gale...lett. Men du kjenner kreftene da og det er ekstreme krefter....du blir så liten at det...du blir jo merket for livet slik sett. Og jeg har jo kjørt med en mye større nervøsitet de siste årene”.